

ŽIVLJENJE IN SVET

ŠTEV. 6.

V LJUBLJANI, 5. AVGUSTA 1938.

KNJIGA 14.

U. HUBNER

POLETNI DAN

ŽUŽELKE — NAŠE NASLEDNICE

NAJNEVARNEJŠE SOVRAZNICE ČLOVEŠTVA

Današnji človek se s ponosom imenuje »gospodarja zemlje« in misli, da si je podjarmil vse živali. Največji raziskovalec življenja žuželk naših dni, angleški profesor L. Howard, pa je pred kratkim v neki znanstveni razpravi znova omenil, da bi prav lahko postavili na videz paradokсно trditev, da ne živimo v dobi človeka, temveč v dobi žuželk.

Najmanj kar moremo trditi, pa je to, da bitka med človekom in žuželko še davno ni odločena — in morda bodo žuželke nekoč naše naslednice, če bo kdaj v daljni bodočnosti človek prav tako izginil z zemlje kakor mogočna živalska dinastija zavrov, naših predhodnikov v gospostvu nad zemljo.

Zuželke — najštevilnejša živalska vrsta

Znani ameriški zoolog dr. W. Horn je pred nedavnim priredil »ljudsko štetje« vseh na zemlji živečih živalskih vrst. Prišel je do posledka, da je teh vrst najmanj 920.000; sesalci so zastopani s 13.000 vrstami, ptice z 28.000, ribe z 20.000 vrstami. Žuželke pa štejejo najmanj 750.000 vrst in so tedaj daleč prevladujoče živalsko prebivalstvo na zemlji! Pri tem je vzel to število gotovo še dosti prenizko, kajti vseh vrst in pavrst žuželk še niti ne poznamo. Verjetno je, da bivajo na zemlji 3 do 4 milijoni različnih vrst žuželk, dočim jih število vseh ostalih še neznanih živalskih vrst niti od daleč ne dosega.

A ni samo število žuželških vrst, ki jih dela človeku tako nevarne. Še važnejša je njihova naravnost neverjetna razmnoževalna sila. Ta sila je njih najučinkovitejša obramba zoper človeka in vse druge njihove nasprotnike.

Prof. Howard je n. pr. izračunal, da ima ena sama navadna muha v nekoli-ko mesecih 720 milijonov potomcev, ena sama rastlinska uš, ki tehta nekako 1 mg, ima teoretično lahko v eni sami sezoni toliko potomstva, da bi tehtalo skupaj 16 milijard stotov. Za primerjavo: Vse človeštvo skupaj tehta približno tri milijarde stotov...

Zuželke so bile že milijone let pred človekom

Okamenine, ostanki v jantarju itd. nam dokazujejo, da so žuželke živele na

zemlji že pred kakšnimi 40 milijoni let in že tedaj so bile na razmeroma visoki razvojni stopnji. Zemlja jih je videla tedaj že mnoga milijonletja pred prvim človekom in v tem nepojmljivo dolgem času so razvile tolikšno preobilico oblik

LIBELLULA PRATENSIS

z ogromnimi očmi, ki zavzemajo skoraj vso glavo, s katerimi lahko vse vidi, ne da bi krenila z glavo

in lastnosti, da so z lahkoto prebile vse zemeljske katastrofe, napade svojih sovražnikov itd. Žuželke živijo v tropih in v tečajnih ozemljih, v vodi, zraku in na zemlji, živijo v greznicah in v petroleju, živijo dobesedno povsod, kjer so vsaj malenkostne možnosti za življenje — in žrejo vse, razen stekla in menda železa.

A tudi v drugih ozirih so se žuželke v svoji dolgi razvojni dobi posebno ugodno razvijale: v gradnji svojega telesa in v njegovih nešteti orodjih (rilci, žela, tipalke itd.), v svoji čudoviti mišični sili — ki je pri premnogih žuželkah relativno dosti večja nego pri najmočnejših drugih živalih — in v svoji prilagodljivosti vročini in mrazu. Kuhinjski škurek v velikosti človeka bi bil n. pr. zmožen dvigniti železniški voz z 8 tonami preмога in skalalna zmogljivost nekih kobilic je tako velika, da bi človek z njo skakal po pol kilometra daleč!

Pomislimo končno tudi na presenetljivo višino, ki jo je doseglo skupno življenje n. pr. pri čebelah in mravljah — in predstavljajmo si, kaj bi se zgodilo, da niso člani takšnih dobro urejenih državnih tvorb tako majhni, kakor so v resnici. Če opazujemo nekatere žuželke v močni povečavi, vidimo pred seboj čudovit svet grozotnih, pravljičnih nestvorov s strašnimi orožji, ki jih opa-

DYTICUS MARGINALIS
sličí ogromni izumrli pošasti ter se
krvoločno bliža svoji žrtvi

zimo razločno šele v povečavi, a ki zadostujejo tudi v svoji naravni neznatnosti popolnoma, da je ostala bitka med človekom in žuželko do današnjih dni v najboljšem primeru neodločena.

Človek se bojuje proti žuželkam

Na vseh frontah divja danes ljut boj med človekom in žuželko: zdravnik jih pobija kot nevarne prenašalke neštetihi bolezni — pomislimo n. pr. na malarijo in neštete bolezni, ki jih prenašajo komarji, na vlogo muh pri epidemijah legarja in griže; na vlogo bolh pri infekcijah kuge; poljedelec se bije proti žuželkam, ker pustošijo njegova polja in mu delajo živino bolno; gozdar uporablja vse pripomočke najmoderneje tehnike proti gozdnim škodljivcem ... in vendar gre škoda, ki jo povzročajo žuželke leto za letom, v milijarde in milijarde! Računamo lahko, da gre vsako leto petina vseh poljskih pridelkov po zaslugi žuželk v nič.

Vsak izmed nas lahko vidi sledove žuželske vojne proti človeku: uničenje ogromnih gozdnih kompleksov po hroščih in gosenicah; opustošenje polj, sadovnjakov, vinogradov po vseh mogočih škodljivcih iz sveta žuželk. Seveda, le redko si predstavljamo ves ogromni obseg te škode — in vsot, ki jih požira boj proti žuželkam. Direktno in indirektno, kajti so velikanska, rodovitna ozemlja na svetu, ki jih preprosto ni mogoče naseliti, ker preprečujejo žuželke vse donosno poljedelstvo. Italija je v zadnjih letih omogočila naselitev velikih ozemelj, ki so jih kužili komarji malarije — a to je stalo ogromne vsote in v nekem primeru so morali izdati n. pr. za sanacijo samih 6 kvadratnih kilometrov vsoto kakšnih 50 milijonov dinarjev ...

Kaj stane boj proti žuželkam

O izgubah, ki jih utrpeva človeštvo vsako leto zaradi bolezni, ki jih prenašajo žuželke, niti ne govorimo. Vemo n. pr., da umre samo v Zedinjenih državah letno preko 12.000 ljudi zaradi malarije, v Indiji pa mnogi milijoni!

V Ameriki potrosijo letno 40 milijonov dolarjev samo za mreže proti muham, okrog 600 milijonov pa požre pobijanje bolezni, ki jih muhe prenašajo, vlada izda neštete milijone za pobijanje pšeničnih škodljivcev in še pred kratkim je moral dovoliti kongres več milijonov dolarjev za pobijanje enega najhujših škodljivcev sadnega drevja, neke muhe, ki je pretila z uničenjem sadnih plantaž v Floridi. Skupno škodo zaradi žuželk cenijo v Zedinjenih državah na okroglo 2 milijardi dolarjev ...

Francija je imela v zadnjih 50 letih samo zaradi trtne uši kakšnih 400 milijard dinarjev škode! Španija izda za zatiranje anofelidov letno 35 do 55 milijonov dinarjev. Nemčija izgubi letno samo zaradi usnja, ki ga pokvarijo žuželke, okrog 100 milijonov dinarjev. Itd. itd. A navzlic silovitemu naporu civiliziranih dežel v boju proti žuželkam, ki daje mnogo velikih delnih uspehov, ni mogoče govoriti o kakšni zmagi človeštva nad temi strašnimi živalcami. Nasprotno: opaziti je celo neko stalno naraščanje žuželske nevarnosti.

Nemški entomolog dr. Horn je pred kratkim dejal v nekem intervjuu, da je popolnoma resno in nikakor ne samo »akademsko« vprašanje, da-li se bo moglo človeštvo obdržati proti svojemu najhujšemu sovražniku, žuželki. Na raz-

polago nam je sicer čedalje več tehničnih pripomočkov, ki zelo izboljšujejo naše šanse (n. pr. pobijanje žuželk s strupnimi snovmi iz letal): a bitka še dav-

no ne bo dobljena. In kakor vidimo, dvomijo celo resni učenjaki, da-li bo kdaj zmaga naša.

(Po razpravi dr. W. Steverisa.)

STEKLINA – PASJA STEKLINA

DR. AVGUST KORBAR

NADALJEVANJE

Kako postopamo, če nas je ugriznil pes?

Važno je vedeti, da nas stekla žival okuži s steklino lahko že nekaj dni prej, preden se pri njej pokažejo znaki stekline, zato je potrebno, da smo jako oprezní. Žival, ki nas je ugriznila, mora takoj preiskati živinozdravnik, rano pa, in to še posebno, če je žival sigurno stekla ali pa sumljiva stekline, moramo po možnosti izžgati z žarečo kovino ali n. pr. s kadečo se soliterno kislino, da po možnosti že na ta način uničimo uzročnike, ki so z ugrizom prišli v rano. Seveda pa moramo takoj v najbližji Pasteurjev zavod, oziroma antirabični oddelek na cepljenje proti steklini.

Pasteur je ugotovil, da so uzročniki stekline v glavnem v možganih in če potem te možgane emulgiramo in dalje na poseben način pripravljamo, uzročnike oslabimo, itd. dobimo material, s katerim potem cepimo ljudi ugrizene od steklih živali in jih na ta način imuniziramo. Pasteur sam je prvič cepil od steklega psa ugrizenega človeka leta 1895. Pozneje pa so se tudi drugod odprli Pasteurjevi zavodi. Pri nas v dravski banovini imamo antirabične oddelke pri Higienem zavodu v Ljubljani, v Zdravstvenem domu v Mariboru in v Zdravstvenem domu v Celju. Cepljenje se pri nas vrši po državní standardni metodi in je cepljenje popolnoma brez bolečin, dočim je bilo cepljenje prej pri prejšnjih metodah združeno s precejšnjimi bolečinami.

Po uvedbi cepljenja je število onih, ki so oboleli na steklino zato, ker so bili ugriznjeni od steklih živali, jako padlo. Medtem ko je prej obolelo od ugriznenih na steklino ca 20 %, jih zdaj oboli komaj še pol do 1 %. Znano je, da od steklih živali ugriznjeni obolijo na steklino le v približno 20 %, vendar pa nismo nikdar sigurni, da tudi mi, če smo ugrizeni od stekle živali, ne bomo oboleli na steklino, zato je cepljenje proti

steklini nujno potrebno.

V Ljubljani je bilo leta 1932. v oskrbi antirabičnega oddelka Higienkega zavoda vse skupaj 101 od živali ugriznenih oseb. Od teh oseb jih je bilo 25 ugriznenih od sigurno steklih živali, 33 oseb pa od stekline sumljivih živali. Od vseh teh 101 oseb ni po dovršenem cepljenju nihče obolel ali pa celo umrl na steklino.

Seveda, čim prej pridete na cepljenje, tem sigurnejši je uspeh, ker je inkubacijska doba včasí jako kratka, imuniteta pa nastopa šele 14 dni po cepljenju. V izredno redkih primerih se zgodi, da kdo kljub cepljenju, in to navadno če pride na cepljenje že pozno, oboli na steklino. Vendar pa v takih primerih nastopa steklina v lažji obliki in bolnik navadno ozdravi.

Če pa je bolezen že izbruhnila in bolnik ni bil prej cepljen proti steklino, poklicani zdravnik pazi samo še na to, da lajša bolniku bolečine in čaka na smrt bolnika. Kdor je kdaj videl, kako se muči tak bolnik, ki ima krčevite napade, ta tega ne bo nikoli pozabil.

Zato nikdar ne čakajte, da bo steklina živali že sigurno ugotovljena, ampak podajte se takoj v enega že omenjenih zavodov na cepljenje proti steklino.

V Jugoslaviji imamo poseben pravilnik o cepljenju proti steklino, ki določa:

Člen 1. Cepljenje zoper steklino je obvezno za vse osebe, ki jih je poškodovala stekla ali glede stekline sumljiva žival.

Člen 2. Vsaka oseba, ki so jo poškodovale stekle ali glede stekline sumljive živali, se mora takoj prijaviti občini. Ako pristojni zdravnik ni usposobljen sam izvršiti cepljenje, mora poslati občina poškodovano osebo k najbližjemu antirabičnemu zavodu s spremnico.

Člen 3. Občina mora takoj poiskati žival, ki je prizadela poškodbo, jo dati kar najhitreje pregledati po najbližjem veterinarju v javni službi, ali je žival stekla. Veterinar kar najhitreje obvesti o uspehu pregleda oblastvo občé uprave 1. stopnje in zavod, kjer se vrši cepljenje. Živali, ki so prizadele poškodbo, se ne smejo ubijati, temveč se

morajo pregledati po veterinarju žive. Samo, če je žival očividno stekla in če preti nevarnost, da bi mogla poškodovati tiste, ki jo primejo, se sme ubiti; pri tem je treba paziti, da se ne poškoduje lobanja (možgani) živali, zaviti se mora v platno, namočeno s karbolom ali sublimatom, dejati v lesen zabojček, napolnjen z žagovino ali pepelom. Ta zabojček je treba poslati po posebni osebi pristojnemu higienskemu zavodu. Odpravljati glavo po pošti je prepovedano.

Člen 5. Ako občina iz malomarnosti živali, ki je poškodbe prizadela, ni odposlala na veterinarski pregled, jo pozove na odgovornost pristojni organ občinske uprave.

Člen 6. Občina mora, čim pošlje kako osebo na cepljenje, najkasneje v 24 urah obvestiti občeppravno oblastvo I. stopnje o poškodbi in navesti po možnosti točen popis živali, ki je prizadela poškodbo, kakor tudi, odkod in čigava je. Poleg tega je treba obvestiti, v kateri zavod je poslala poškodovanca.

Člen 7. Ta člen pove, kam se pošiljajo od steklih živali ugriznjene osebe na cepljenje. Kakor rečeno že prej, so v dravski banovini antirabični oddelki pri higienskem zavodu v Ljubljani, pri zdravstvenem domu v Mariboru in pri zdravstvenem domu v Celju.

Člen 9. Stroške za antirabično cepljenje državnih in banovinskih uradnikov trpi država, oziroma banovina. Stroške za cepljenje siromašnih državljanov plačujejo samostojne, oziroma združene zdravstvene občine. Za učence srednjih šol plačujejo fondi za zdravstveno zaščito učencev, uradi za

ožje rodbine, za vojake in častnike pa ministristvo vojske in mornarice. Občine, kakor tudi privatne poškodovane osebe imajo pravico zahtevati povračilo stroškov od lastnika živali, ki so prizadele poškodbo.

Člen 10. Potne stroške za siromašne državljane plačujejo občine, premožni državljani pa plačujejo sami te stroške. Občina in državljani lahko zahtevajo povračilo od lastnika živali po predpisih občega državljsanskega zakona.

Člen 11. Ako se pošljejo v zavod otroci izpod 15 let, se jim mora dati spremljevalec do zavoda in tudi nazaj, za kar poskrbi pristojna upravna občina.

Člen 17. Zaradi zatiranja stekline morajo oblastva občepne uprave odrediti ukrepe, ki jih banski veterinarski referent predlaga v sporazumu s pristojnim higienskimi zavodom.

V posebno okuženih krajih se sme predlagati razen ostalih zdravstveno policijskih ukrepov tudi občepne preventivno cepljenje psov.

Člen 18. Kdor se pregreši zoper predpise tega pravilnika, se kaznuje po § 61. zak. o zatiranju nalezljivih boleznih.

Naj omenim še to, da se mora priti na cepljenje v enega zgoraj omenjenih zavodov le prvič, naprej pa lahko cepi tudi vsak drug zdravnik po navodilih antirabičnega oddelka.

TRDO TODA HLADNO
V vročini je počitek na prostem zelo prijeten

NIKOLA TESLA O SVOJEM DELU

Desetega julija je naš slavni rojak, poleg Ivana Mestrovića najbolj znani predstavnik jugoslovenstva v širokem svetu, Nikola Tesla učakal 77-letnico svojega rojstva in ta dan je bilo videti najbolj, kakšen ugled uživa med javnostjo v Ameriki, ki je postala njegova druga domovina.

Tega dne v New Yorku, kjer stalno biva, ni bilo niti enega lista, niti ene znanstvene institucije, ki bi ne spregovorila o njem. Nešteti novinarji so bili ta dan pri njem, da ga povprašajo o njegovem delu in nazorih o znanstvenih in splošnih problemih. In vsi pravijo, da ni bil še nikoli tako zgovoren kakor ob tej priliki. Skoraj osem križev nosi na svojem hrbtu, pišejo listi, a vendar si je ohranil popolno svežost duha in prožnost telesa. Visok in koščat kakor pravi »junak iz Like«, z lasmi, v katerih so sive nitke še vedno v manjšini, z očmi, ki gledajo človeku in času v drobno, tako stopa vsak dan peš, s krepkim, dolgim korakom osem do deset milj iz svojega samskega stanovanja v hotelu Governor Clinton v VII. aveniji do svojega laboratorija v sredini Manhattana in nazaj. V vetru mu vihrajo robovi staromodne dolge suknje, obraz mu senči slamnat klobuk, a v roki nosi vedno sive rokavice.

Časniki pravijo, da je to mož, ki v Ameriki najmanj spi. »Ne morem dosti spati,« je izjavil novinarjem, »možgani mi ne dajo. Nепrestano so v delu, podnevi in ponoči. Ni večjega tirana od možganov, ki so navajeni misliti. Kakor da se srdijo nad mojim spanjem, me takoj zbude na delo.«

To nezlomljivo zdravje mu je v krvi. Oče in ded sta mu učakala skoraj stoto leto, ded je s 86 letom jahal konja kakor mladenič.

Njegovi nazori?

Ameriško javnost zanima naravno najbolj njegovo mišljenje o aktualnih tehničnih vprašanjih. Največjo senzacijo pa so zbudile njegove izjave, da se bavi s proučevanjem novega vira energije, ki bo zrevolucioniral vse naše življenje. Dopisniku »New York Herald« je izjavil o tem:

»Pet in trideset let sem delal na tem problemu, a prihodnje leto mi bo mogoče objaviti rezultate. Kakšna je ta nova energija, za sedaj ne morem po-

NIKOLA TESLA

vedati, a ljudje je še niso slutili. Povedati morem le to, da je v zvezi s soncem in da jo bo mogoče pridobivati povsod na svetu v vsaki potrebi množini. Prvi stroški za pridobivanje te energije bodo zelo veliki, ali čim bodo aparati postavljeni, postanejo stroški proizvodnje naravnost neznatni, a stroji bodo delovali najmanj pet sto let. Naravno, da se je v te osnove prikradla morda kakšna pogreška, mōrem pa izjaviti z mirno dušo, da je stvar mogoča. V to verjamem prav tako čvrsto, kakor sem verjel, ko sem delal na svojem indukcijskem motorju in na svojih izumih polifazne struje. To bo moje največje delo in bo živelo še tedaj, ko bodo vsa moja ostala dela že davno pozabili. Ko sem l. 1896. objavil svojo prvo razpravo o kozmičnih žarkih, so me vsi smatrali za blaznega. Danes so znanstveni listi polni razprav o kozmičnih žarkih in nikomur ne pride niti na um, da bi avtorje teh razprav imenoval blazneže — nasprotno, delijo jim še Nobelove nagrade.«

Na vprašanje, kakšen je njegov občutek, ko je s svojim znanjem in gledanjem tako daleč pred sedanostjo, je odgovoril:

»Živim svoje posebno življenje. Kaj svet danes misli o meni, mi je vseeno. Kot pravo vrednoto svojega življenja smatram to, kar ostane od mene po moji smrti. Zadovoljen sem, da bo svet po moji smrti poznal Teslov obroč, Teslov motor, a morda bo moje ime ostalo zvezano z absolutno novim virom energije, ki bi jo rad dal svetu. V teh mislih je moja sreča in moje zdravje. Pionir ne prilagodeva svojih sil potom, po katerih gredo ljudje. Navadno stopa proti struji. Naj ga le imenujejo blazneža. Jaz sem šel tudi preko dobe, ko so me vsi napadali. Danes sem sposoben delati še bolj svojstveno nego prejšnja leta. Danes delam z večjo energijo in doživam svoje posledke lažje nego v mladosti.«

Na vprašanje, kakšno je njegovo svetovno naziranje, je Tesla odgovoril med drugim:

»V svojem življenju sem spoznal, da človek ne more kršiti naravnega zakona. To je smrt. Zakon samoohrane je edini kruti zakon, ki ga poznam. V naravi ni moralnosti razen potrebe po samoohrani in samoobrani. Verujem v neke človeške resnice, ki jih vsebuje sveto pismo, a nisem prijatelj obstoječih veroizpovedi, zlasti ne teologije. Vedno čutim, da je neka nepomirljiva razlika med znanostjo in takšnimi veroizpovedmi.«

Potem je tu spor med znanostjo in umetnostjo. Pod umetnostjo razumem neki določeni idealizem. To je nekaj centripetalnega in nasprotno neizmernim centrifugalnim silam znanosti. Ni izključeno, da se znanost, rekel bi, razleti in zruši od svoje lastne sile. Preveč je njenih stvari, da bi jih vedel poedini človek. Danes ni več mogoče, da bi posa-

mezen človek, kakor v dobi lorda Bacona, poznal vso znanost. Tudi tu je čutiti seme neskladja in razpadanja, kadar postanejo mase preogromne.

Ni dvoma, da bo znanost v sedanjí strukturi sveta zmagala, a s to zmago se prične tudi padanje civilizacije. Tedaj pride čas, da nastopi spet umetnost, da vse poveže in sestavi. Naravno, možno je tudi, da se pojavi tip učenjakov, ki bodo istočasno tudi umetniki. Razumeli bodo, da je v idealizmu nekaj dinamičnega in da je treba to dinamičnost prav tako uporabiti kakor vsako drugo silo. Tedaj bo civilizacija mogla spet naprej...«

S čim se še bavi poleg proučevanja novega vira energije?

Istemu dopisniku je dejal, da ga zanimajo še trije problemi, in sicer bi najprej rad konstruiral tip aparata za brezžično oddajanje, ki bi omogočal individualno valovno dolžino za vsakega človeka. Tako bi uresničil ideal privatne radiotelefonijske. Druga naloga mu je izum, ki bo zrevolucioniral kovinsko industrijo. Tretja pa je aparat, ki bi z nevidnimi žarki fotografiral in fiksiral proces misli v človeških možganih. Ta izum bi bil prava revolucija v človeškem življenju. Skrivne misli bi izginile z vsemi svojimi posledicami, laž in prevara bi se izkoreninili, vsako zlo bi bilo mogoče občutiti, še preden bi se uresničilo in človeštvo bi prešlo po sili v novo, gotovo srečnejšo fazo svojega razvoja. »Nekoč so me imenovali norca,« je zaključil svoj pogovor z novinarji, »a moje misli so se vendar uresničile. Zato ne more nihče trditi, da je tudi ta zamisel neizvedljiva!«

50 LETNICA GUSTAVA AYMARDA

L. 1858 je Gloux objavil prvi svoj roman s psevdonimom. Gustave Aymard: Les Trappeurs de l'Arkansas. Pred njim so že Fenimore Cooper, Mayne Read, Gabriel Ferry zabavali občinstvo z zgodbami o divjakih. A četudi Aymard ni prinesel nič posebno novega, je vendar umel prikleniti mnogo čitateljev nase. Kajti v njegovih delih n. pr. Le grand chef des Aucas, Le Chercheur des pistes se je čutilo osebno doživetje. Sam se je namreč udeležil mnogih bojev med plemeni. Kot mlad pomorščak je prišel v Ameriko, prebil tam kakih deset let, se boril na Kavkazu, služil vojake v Franciji, potem zopet se klatil po Mehiki. Vrnivši se vnoč v Pariz, se je pričel baviti s slovstvom. Poznej-

ša dela kot Les Pirates des Prairies ali pa La Loi de Lynch niso več ogrela, ker preveč ponavljajo prvotne doživljaje. Navzlic razburljivim dogodkom, ki jih prikazuje, je bil Aymard ljubezniv, blag značaj. Ubožec je umrl zaradi kožne bolezni, ki ga je toliko trpinčila, da se mu je zmešalo. Dne 20. junija 1883 je ugasnil v javnem zavetišču, star 63 let, a ne brez sredstev. Založnik Dentu mu je plačeval do smrtne rento 3500 frankov za vse pravice do njegovih spisov. A. D.

500 LET TISKARSKE UMETNOSTI

Nobeden izmed neštevilnih izumov in odkritij ob koncu srednjega veka ne označuje karakterja tako zvanega »novega veka« bolje nego izum tiskarske umetnosti po Mogunčanu Johannu Gensfleischu, imenovanem tudi Gutenberg.

Gutenbergov spomenik v Mogunciji

O njegovem življenju nam viri le malo poročajo, tem številnejše so pripovedke in zgodbe, ki se nanašajo na njegovo življenje in celo na njegovo smrt. Za častni naslov njegovega rojstnega kraja se je prepiralo že mnogo mest.

Izvirnih portretov, ki bi nam kazali tega moža, nimamo, vse sohe in bakrorezi ž njegovo podobo so nastali po njegovi smrti iz proste, umetniške fantazije...

Če vemo danes o tem izrednem človeku in njegovem delu nekaj več, gre prva zasluga za to večinoma Gutenbergovi družbi v Mogunciji, ki časti njegov spomin in je v svojem muzeju zbrala vse in še zbira, kar bi moglo pojasniti skrivnost o Gutenbergovi osebnosti in njegovem izumu.

Zdaj že vemo za gotovo, da je Moguncija Gutenbergov rodni kraj, leto njegovega rojstva pa je neznano. Domnevajo, da se je rodil okrog l. 1400.

Izviral je iz moguncijske patricijske družine Gensfleischov, a je pozneje prevzel ime svojega materinega roda Gutenbergov. Do l. 1430. manjka v moguncijskih arhivih vsako poročilo o njegovi družini. Preselila se je, bržkone zaradi političnih preprirov, v Strasbourg. Gutenberg je postal tu zlatar, kovinar in kamnosek. Že iz tega časa poročajo o »tajnih umetnjah«, ki jih je počenjal s posebnimi konstrukcijami tiskalnic. Bilo je leta 1433., ko je dal pri strugarju Conradu Sahspachu v Strasbourgu izdelati prvi tiskarski stroj. Ta odločitev ga je stala sicer večji del njegovega imetja, a s tem je nastopil slavno pot izpopolnitve umetnosti, ki naj bi razmnoževala tiske z gibljivimi črkami.

Iz tega časa izvira bržkone najstarejši Gutenbergov tisk, fragment neke pesmi o »Sodnem dnevu«. Izšel je v nemškem jeziku s tipom črk, ki so pozneje izginile. Za l. 1448. je ugotovljeno, da je bil Gutenberg spet v Mogunciji. Z zelo omejenimi sredstvi je izpopolnjeval tu svoj izum, njegova denarna sredstva niso zadostovala.

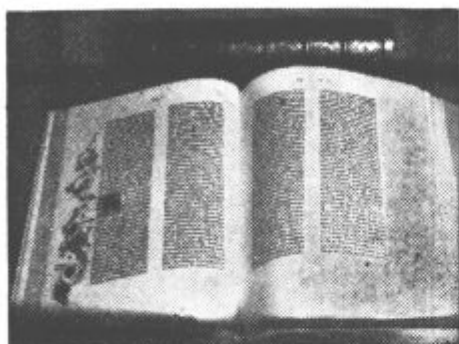
V Gutenbergovem muzeju: »tiskalni stroj« iz 17. stoletja

L. 1450. mu je končno uspelo pridobiti Johanna Fusta za financiranje njegovega prvega velikega dela, tako zvane 42 vrstne biblije, ki jo je dokončal l. 1455.

To veličastno delo ni samo prva tipografska ustvaritev sploh, temveč tudi dovršena in neprekosljiva mojstrovina v tej stroki, kar se tiče izrabe prostora in medsebojne lege posameznih črk. Razen tiskarsko tehnične problema pa je Gutenberg s svo-

jo veliko umetniško nadarjenostjo vzorno rešil tudi estetsko stran tiska.

Poleg 42 vrstne biblije je začel z Albrechtom Pfisterjem izdelovati tudi novo, 36 vrstno biblijo. Tedaj se je njegovo razmerje do Johanna Fusta nesrečno končalo. Fust je zahteval nenadoma svoj denar nazaj in Gutenberg, ki denarja ni mogel vrniti, mu je moral odstopiti svoje tiskal-

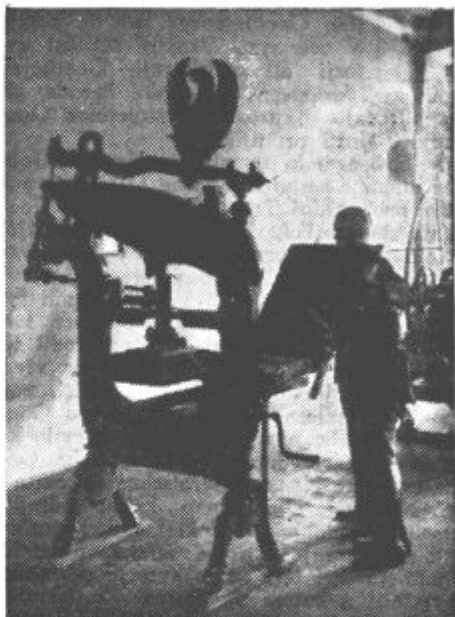
Prva tiskana knjiga: Gutenbergova biblija

ne stroje in s tem skrivnost svojega izuma. Dočim je moral sam pričeti z najmanjšimi sredstvi znova, se je Fust zvezal s Petrom Schöfferjem, bivšim Gutenbergovim pomočnikom, in je z njim osnoval zmogljivo tiskarsko delavnico. Takšne delavnice so kmalu začele nastajati tudi po drugih mestih, v Bambergu, Augsburgu, Ulmu, Strasbourgu, Bazileji.

O Gutenbergovem izumu obstoje še razne nejasnosti. V grafičnih umetnostih, zlasti v lesorezu, v pečatnem tisku itd. so vidne prve stopnje tiska z gibljivimi črkami. Vendar ni Gutenbergov izum v nobeni zvezi z lesorezom in tudi ni izšel iz njega, temveč

je bil zamišljen kovinsko tehnično.

Ves svet slavi letos 500 letni jubilej tiskarske umetnosti in posebno velike so bile seveda slovesnosti v Gutenbergovem rojstnem kraju, Mogunciji, kjer so po dolgem času uvedli za to priliko znova starodavni običaj sprejemanja vajencev v tiskarski stan. Vajenca, ki je dobro prebil izpit za

»Tiskalni stroje iz 16. stoletja

pomočnika, zgrabijo nenadoma štirje starejši tovariši in ga vržejo v sod vode, eden pa zlije krščenco kozarec piva na glavo. Moguncijska Gutenbergova družba pa je v poslopju »K Rimskemu cesarju«, kjer sta živela tudi Goethe in Mozart, uredila nov, večji Gutenbergov muzej. **kk**

NOVA LAHKA KOVINA

Ze delj časa so govorili, da se je posrečilo v laboratorijih največjega koncerna kemične industrije I. G. Farben sestaviti novo, zelo lahko kovinsko zlitino, ki se ji zlasti v letalski industriji obeta velika bodočnost. Šele zdaj se je izvedelo ime nove zlitine in vsaj v okroglih številkah tudi nje sestav.

»Hidronalij« spada v skupino aluminijevih zlitin. Teh poznamo že več in vse imajo odlična mehanična svojstva, dokaj boljša od samega aluminija. Njih glavna napaka je neopornost proti vnanjim kemičnim vplivom. Na zraku začno zaradi korozije prav naglo razpadati, njih smrtni sovražnik je pa morska voda. Samo trdne, skrbno izvr-

šene prevleke, ki se morajo pogosto obnavljati, utegnejo delj časa očuvati potrebno trdnost posameznih konstrukcijskih delov, ki prihajajo v dotik z morsko vodo. Zlasti pri vodnih letalih se je to doslej zelo neprijetno občutilo. Zelo škoduje lahkim aluminijevim zlitinam tudi dež in jedke pare.

Hidronalij je po zahtevanju strokovnjakov rešen vseh teh škibkih lastnosti. Hidronalij sestoji v glavnem iz aluminija, magnezija (5 do 15 odstotkov) ter malenkosti mangana. Zlitina je takoj godna za predelovanje brez predhodnih požlahtnjevalnih procesov kakor nekatere druge aluminijeve zlitine. Posamezni konstrukcijski deli se do neke mere dajo celo zvarjati, vendar je bolj zanesljivo spajanje z zakovicami.

ENO LETO PO STOLETNICI GOETHEJEVE SMRTI

(EPILOG)

H. BAERENT

LEKTOR ZA NEMSKI JEZEK NA UNIVERZI KRALJA ALEKSANDRA I. V LJUBLJANI

Vdveh obsežnih zvezkih je spravljen časopis »Germanoslavica« letino Goethejevega leta na varno. V celi vrsti člankov različni avtorji ali raziskujejo Goethejev vpliv na posamezne slovanske narode, ali pa poročajo o proslavah stoletnice Goethejeve smrti pri njih.

V obširnem in temeljitem članku »Goethe und die serbo-kroatische Literatur« poroča prof. Miloš Trivunac o odnosih Goetheja do srbskohrvatske narodne poezije, o Goethejevih prevodih del v srbohrvaščino in končno o Goethejevem vplivu, ki ga moremo zaslediti v posameznih izvornih delih srbskohrvatske literature. Ne samo, da je avtor pregledno razporedil že splošno znane činjenice, nego je na vseh treh področjih tudi marsikaj dodal, popravil in razjasnil. Tako navaja vse Goethejeve sodbe o srbski narodni poeziji, ki so v Goethejevih člankih »Serbische Gedichte«, »das Neueste serbischer Literatur« in »Nationale Dichtkunst«, kakor tudi po njegovih sodobnikih (Eckermann, kancelar Müller) ohranjene ustne izreke o istem predmetu. Pri tem se je avtorju posrečilo razjasniti nekatera navidezna protislovja. Vse to je podprto z obilnimi navodi specialnih razprav.

V drugem delu svojega članka M. Trivunac govori o skoraj nepregledni množici prevodov posameznih Goethejevih del v srbohrvaščino s pripombo, da popolne, ali vsaj kolikor toliko zanesljive bibliografije še ni, da so bili pred vsem starejši prevodi, ki so bili čestokrat samo odlomki, objavljeni v danes težko dostopnih časopisih in — kar še posebno ovira raziskovanje — čisto anonimno, čisto tudi iznood peresa drugače malo znanih pesnikov. Ampak že po navedenih podatkih je mogoče soditi o živem zanimanju za Goetheja. Res je, da se je to zanimanje pojavilo šele precej pozno, očitvidno le zaradi Goethejevih zaslug za srbsko narodno pesem: prva Goethejeva pesem v srbskohrvatskem prevodu se je pojavila l. 1827, torej le 5 let pred Goethejevo smrtjo, obenem je tudi edina, ki je bila prevedena v srbohrvaščino še za Goethejevega življenja. Šele sledeča desetletja so prinesla že omenjeno poplavo prevodov: samo seznam imen prevajateljev v Trivunčevem članku obsega 10 tiskanih vrstic. S tem je zvezan pojav, da ima isto delo čisto po dva prevajatelja ali še več, balada »Erlkönig« n. pr. jih ima celo šest. O živem zanimanju pričajo tudi številni

H. BAERENT

članki in razprave v srbskohrvatskem časopisu, ki se bavijo z Goethejem; tudi pregled te stvarine se najde v Trivunčevem članku.

Vpliv Goetheja na srbohrvatsko literaturo, kakor naglaša M. Trivunac, še ni dovolj raziskan, nesporno gotov pa je v primerih, ki jih navaja. Ne glede na odmeve, ki jih moremo zaslediti v nekaterih pesmih, sta pred vsem inspirirala srbskohrvatske pesnike »Werthers Leiden« in »Faust«. Tako je Lazar Lazarević napisal »Werter«-ja, ki je zasnovan kot Anti-Werther in predočuje ozdravljenje nekega zaljubljenca, ki se pod vplivom Goethejevega romana bavi s samomorilnimi namečami, ker je ženska, ki jo ljubi, že poročena. Ozdravi ga mož njegove izvoljenke s tem, da napada »Wertherizem«. Fausta v moderni obleki je hotel dati Ksaver Šandor Gjalski v svojem romanu »Janko Borisavljević«, toda zraven mogočnega svojega predhodnika zapušča ta roman vtis neprostopoljne karikature.

Drugi članki se bavijo z odnosi posameznih slovanskih literatur nasproti Goetheju, tako n. pr. Dorošenko »Goethe Uebersetzungen in der ukrainischen Literatur«, Zofja Ciechanowska »Die Anfänge der Goethekenntnis in Polen«, Karel Polák »Jan Neruda über Goethe. Das Goethebild des tschechischen Liberalismus« poleg nekaterih manjših prispevkov o Goetheju in

češki literaturi. Ocenitev vseh teh člankov bo moral pisec teh vrstic prepustiti peresu, ki je bolj poklicano za to, tem rajši pa se bo lotil vprašanja o Goetheju in Rusiji, ki zavzema v obeh Goethejevih zvezkih precej prostora. Ze prvi teh zvezkov začnjenja s ponatisom predavanja »Goethe in Russland«, ki ga je imel prof. A. Pogodin v ruskem znanstvenem inštitutu v Beogradu. V tem predavanju navaja A. Pogodin, da Goetheja sicer v krogih ruskih intelektualcev smatrajo in spoštujejo kot enega največjih pesnikov svetovne literature, da jim je pa vendar ostal tuj. Izjemo tvorijo nekateri posamezniki, v prvi vrsti nekateri vidni ruski pesniki, pri katerih zadenemo ne samo na spoštovanje za Goetheja, nego tudi na literaren vpliv njegovega tvorstva. Citatelji »Življenja in sveta« se bodo spomnili, da je bil pisec pričujočih vrstic v Goethejevi številki tega časopisa neodvisno od Pogodine prišel k sličnim zaključkom. Razlog bi bil morda deloma v tem, da je bil »olimpijski« element v Goethejevi osebnosti Rusom posebno tuj, glavni razlog pa nam je iskati, kakor je že bilo povedano v pravkar omenjenem članku, v razmerah, ki so tedaj vladale v Rusiji. Zaradi teh razmer je bila ruska literatura zlasti v 50 ih in 60 ih letih prošlega stoletja postala protagonistka v borbi za liberalne ideje, dočim se je »čista umetnost« zdelala literarnim kritikom vsaj nepotrebna, celo škodljiva, češ da odvraca misli bralcev od tega, kar je edino važno, od duhovne borbe proti reakciji. Predstavniki čiste umetnosti so se zdeli takim kritikom (Černuševski, Pisarev) kar naravnost reakcionarji. Mimogrede bodi omenjeno, da tudi največji ruski pesnik Puškin ni bil »v milosti« v tej periodi, in sicer iz istih razlogov. Bolj pravilna ocenitev Goetheja se je mogla uveljaviti šele v teku časa, zlasti v zvezi z dobrimi in sistematičnimi prevodi vseh njegovih del.

Drugi članek (Rudolfa Jagoditscha) je posvečen Goetheju in njegovim ruskim sodobnikom. Prvo skupino tvorijo visoki ruski dostojanstveniki, ki so zaradi rodbinskih zvez med weimarskim in ruskim dvorom često prihajali v Weimar. Po njih kakor tudi po Mariji Pavlovni, soproci weimarskega naslednega princa, je Goethe pričel dopisovati tudi z drugimi visokimi uradniki v Rusiji. V glavnem je skušal rabiti te dopisovalne zveze zato, da bi kaj pridobil za svoje znanstvene, zlasti mineraloške študije. Vredno je tudi omeniti, da je bil Goethe prvi, ki se je zanimal za rusko ikonopisje, in to mnogo prej, nego se je pojavilo zanimanje za umetniško vrednost ikon ne samo v zapadni Evropi, ampak tudi v Rusiji sami. Marija Pavlovna mu je pripomogla do tega, da je od visokih uradnikov v Rusiji smel pismeno zahtevati podatkov o ikonopisju, ki se je izvajalo kot domača obrt, zlasti ga je zanimalo vprašanje, če se ikonopisci res iz-

ključno drže prastarih bizantinskih vzorcev. Njegovi ruski prijatelji so mu poslali tudi zbirko starih novcev, odlivke v mavcu ruskih kamej in medaljonov kiparja grofa F. P. Tolstega ter tudi več orientalskih rokopisov. Čeprav je to občevanje moralo biti zelo plodonosno za Goethejevo mnogostrano znanstveno in umetniško udejstvovanje, vendar ne smemo domnevati, da bi se bil s pomočjo njega povzpel do globljega razumevanja ruskega naroda in njegovega značaja. Za to so bili ti visoki aristokrati, katerih materinščina je bila tako rekoč francoščina, premalo izraziti predstavniki svojega naroda, razen tega so tudi komaj imeli kakršnekoli žive stike z rusko literaturo, ki se je prav tedaj pripravljala na nov polet. Res je, da je tudi marsikateri ruski pesnik priromal v Weimar, toda ti obiski niso ostavili skoraj nobenega sledu v Goethejevih dnevnikih, čeprav so bili za večidel mlade ruske pesnike velik doživljaj. Temu se ne bomo čudili, če pomislimo, da se skoraj vsi obiski ruskih pesnikov nanašajo na zadnje desetletje Goethejevega življenja, ko je že malone bonton zahteval od vsakega obiskovalca Nemčije, pa naj si je prišel iz Angleske ali Rusije ali od koderkoli, da poseti tudi Weimar in si, če le mogoče, pribori sprejem pri Goetheju. Jasno je, da pri takih brez dvoma vedno kratkih obiskih posameznik, kateremu je morda še od plašljivosti ali od prevelikega spoštovanja, beseda zastala v grlu, ni moral napraviti globljega vtisa na Goetheja. Bolj presrčno razmerje je zvezalo Goetheja samo z enim ruskim pesnikom, in sicer z Zukovskim, ki je, kakor znano, prevedel nekih 14 Goethejevih pesmi s skoraj neverjetno točnostjo (med nimi balado »Erlkönig« z naslovom »Liesnoj carj«).

V zaključnem podglavju je Jagoditsch še enkrat pretehtal, kaj bi v splošnem te zveze mogle pomeniti za eno in drugo stran. Pri tem prihaja k zaključku, da se je Goethe, ne glede na njegovo živo in mnogostrano zanimanje za rusko narodno pesem, narodno glasbo, narodne noše komaj povzpel do pravega razumevanja ruskega naroda. Značilno je, da govoreč o Rusiji predvsem misli na rusko državo, zaradi tega pri njem nogostokrat naletimo na izraz »ruski narodi«. Kar se z druge strani tiče Goethejevega vpliva na njegove ruske sodobnike, treba pred vsem omeniti Wertheria, ki je bil preveden že zgodaj v ruščino in so ga proti koncu 18. stol. mnogo brali in često omenjali; tedaj je tudi v Rusiji vladal sentimentalizem. Pozneje, zlasti v 20 ih in 30 ih letih, ko je v Rusiji cvetela romantika, je veliko mladih Rusov študiralo v Nemčiji (zlasti v Göttingenu); ker sta nad miselnim življenjem ruskega izobraženstva zavladala Schelling in Hegel, je zanimanje za Wertheria stopilo v ozadje. V tej dobi napravljajo večji vtisk ba-

lode, zlasti pa Faust. Vendar pa je vpliv Schillerja, kakor pri vseh slovanskih narodih, tako tudi pri Rusih, globlji in obsežnejši. Videti je, da tudi pri Rusih Goethejeva harmonična osebnost v prvem redu deluje na odlične posameznike (Turgenjev, Peth, Tjutčev i. dr.).

Razen člankov Pogodina in Jagoditscha imam v teh dveh zvezkih še nekaj manjših prispevkov k istim vprašanjem, tako recimo »Goethe in Russland« od S. Franka (izrečno označen kot dopolnilo k istoimenskemu članku prof. Pogodina, kjer nahajamo celo kopo podrobnosti; dalje pod splošno oznako »Goethe-Miscellen« dva prispevka od M. P. Aleksejeva (Irkutsk): I. Goethe in starorusko slikarstvo, II. Še enkrat o Tjutčevu in Goetheju. Nadalje članek V. Franceva (Praga) o govoru grofa S. S. Uvarova o Goetheju na slavnostni seji carske akademije znanosti 12. marca 1833, torej leto dni po Goethejevi smrti, V prispevku: »Werther« in Puškins »Eugen Onegin« opozarja P. N. Berkov (Ljeningrad) na neko skladnost v obeh omenjenih delih, ki je do zdaj ostala neopažena. Gre za zaključno sceno Puškinovega ro-

mana, v kateri nastopa Tatjana s svojim znanim samogovorom. Berkov navaja odlomek iz zadnjega pogovora Lotte z Wertherjem. Tatjana: »... a z drugim združil me oltar« (prev. prof. Prijatelja, v ruskem izvirniku: »o d a n a sem drugemu), Lotte: »Just mich, das Eigentum eines andern« (Ravno mene, ki sem že last drugega). To svoje mnenje je Berkov podprl še s tem, da pri obeh sledi slična situacija:

V Evgeniju Oneginu:

»Nakrat ženket ostrog nastane,
pred njega stopi mož Tatjane.«
(Prev. prof. Prijatelja).

Na drugi strani pa: »(Werther) wollte antworten und Albert trat in die Stube« »(Werther) je hotel odgovoriti, pa je Albert stopil v sobo«.

Temo »Turgenjev in Goethe« obravnava na široko Elias Rosenkranz (Berlin). Navaja številne citate iz Goetheja v delih Turgenjeva, kakor tudi v njegovih pismih, tako da bi lahko rekli, da je bil Goethe Turgenjevu v enaki meri kot Puškin učitelj in vodnik v vsem življenju in delovanju.

J. BATO:

POCITEK MED ZETVLJO

Dalje vsebuje druga Goethejeva številka tudi še recenzije o nekaterih člankih, ki so se pojavili v drugih časopisih, tako n. pr. o vprašanju: Goethe in vzhod (Josef Nadler, Goethe und der deutsche Osten, Corona I, 6, 1931 str. 655—674 in Josef Matl, Goethe bei den Slaven. Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven. N. F. VIII H. 1. 1932 str. 37—57).

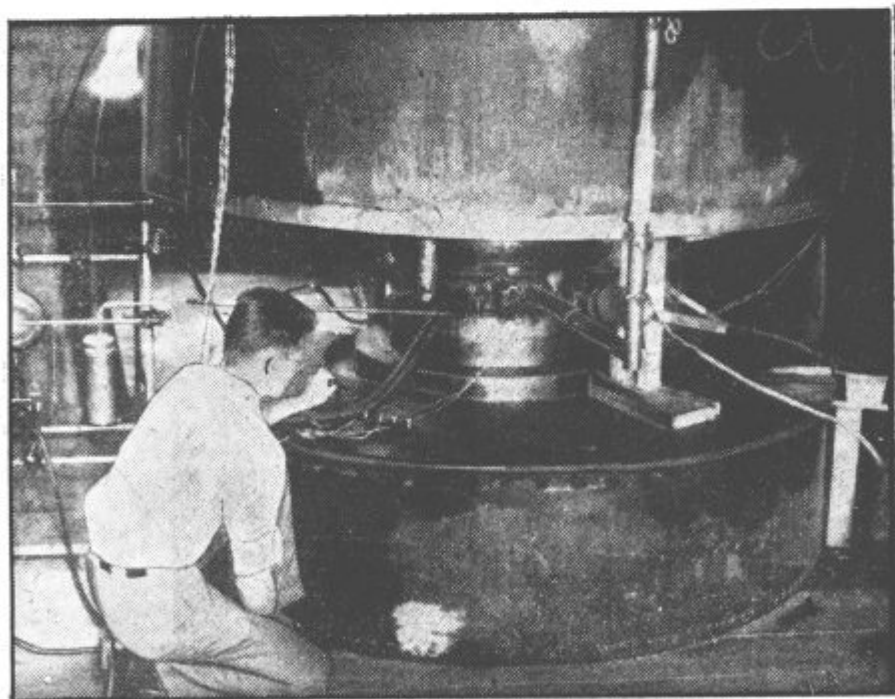
Drugi Goethejev zvezek časopisa »Germanoslavica« zaključuje nekaj pregledov o proslavah 100 letnice Goethejeve smrti pri različnih narodih, med katerimi naj omenim samo izčrpan referat prof. M. Trivunca o »Goethejevem letu v Jugoslaviji«. Vsi pomembnejši časopisi so v teku tega leta prinesli različne prispevke, ali posvetili Goetheju cele številke, poleg tega se je pojavilo več novih prevodov in se je vršilo mnogo javnih predavanj o Goetheju. V tukajšnjem delu kraljevine so se, nemara zaradi bolj hladnega temperamenta prebivalstva, javne proslave omejile na dve predavanji univerzitetnega prof. J. Kelemine, in sicer se je vršilo eno 18. decembra 1931 v ljudski univerzi v Mariboru z naslovom »Goethejev vpliv na jugoslovenske literature« (natisnjen v Goethejevi številki tega časopisa, drugo pa v ljubljanskem radiu o temi »Kaj nam danes pomeni Goethe?«

(objavljeno v 3. in 4. zvezku revije »Dom in svet«), dočim so poklicani predstavniki literature stali nekaj bolj ob strani. Dalje M. Trivunac v tem referatu našteva vse v jubilejnem letu objavljene članke in študije o Goetheju, kar bo dobrodošlo literarnim zgodovinarjem in v marsikaterem oziru dopolnjuje njegov prvi članek.

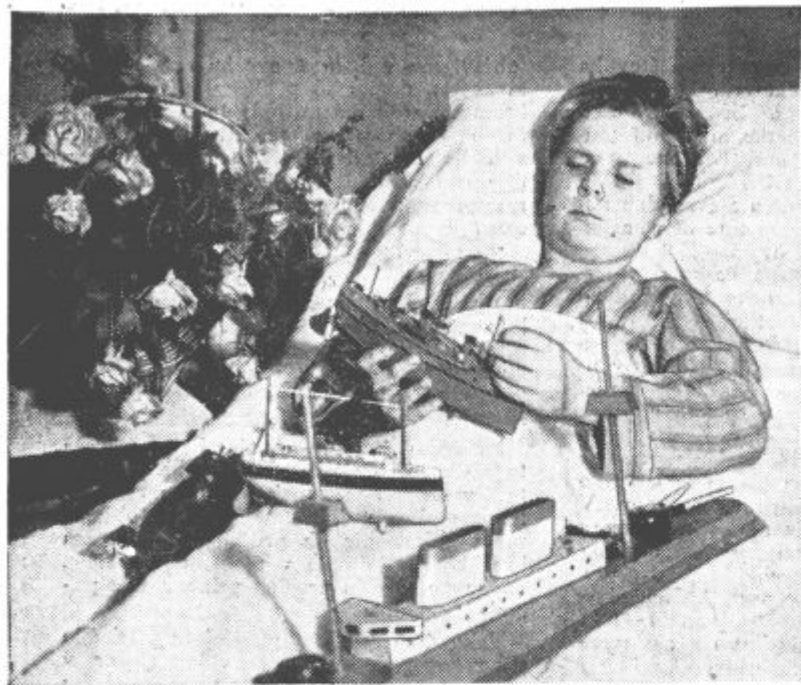
Zgoščen obzor celega kompleksa predstavlja že omenjeni članek J. Matla »Goethe bei den Slaven«, ki je razširjena in dokumentirana izdaja njegovega predavanja pri Goethejevi proslavi Zagrebškega PEN kluba 20. marca 1932. Članek se je pojavil tudi kot separaten odtis in je opremljen z bogatimi podatki o literaturi.

Nekoliko člankov o Goetheju prinaša tudi »Strani pregled« god. IV br. 1—2, in tudi v kroniki je članek M. Trivunca »Goeteova godina v Jugoslaviji«, ki pa objema samo publikacije ob priliki Goethejevega leta, katere so izšle v različnih časopisih, dočim bo popoln pregled prinesla šele prihodnja številka.

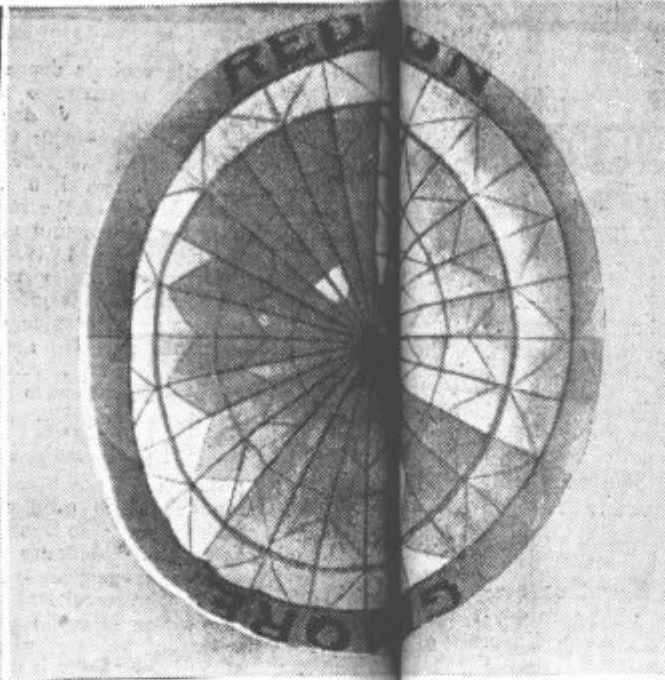
Tako nam je Goethejevo leto predočilo sliko Evrope, ki je bila videti složna v spoštovanju enega izmed največjih svojih pesnikov in sinov. Ali pa je bila to samo prevara?

Velikanski magnet za razbitje atomov. Kalifornija univerza v Berkeleyju (USA) si je nabavila 85 ton težak magnet, s katerim hočejo njeni fiziki rešiti vprašanje razbitja atomov

Zgoraj (od leve proti desni): Mladi filmski junak Jackie Cooper, ki se je moral te dni v Los Angelesu preči operaciji slepiča, ne pogreša na svoji bolniški postelji ne cvetlic in ne igrač, ki so mu jih poklonile njegove otice. — Pri neki letalski prireditvi v Los Angelesu se je posrečil nekemu spretnemu fotografu posnetek padala tik predzrakom na zemlji. — Desno zgoraj: Teniški sport ima na Angleškem največ navdušenih pristašev. Slika kaže množčaka v Wim-

bledonu od ranega jutra, da se odpro vrata tenišča. — Spodaj levo: »Zastojkarje« v sezoni jadralnega in veslaškega sporta. — Spodaj desno: Nemci, ki ne morejo letos potovati v našo sončno Dalmacijo, se morajo zadovoljiti s hladno obalo Severnega morja.

KARLO KOCJANČIČ

ZAPISKI BORISA MOLANA

II

8

Prve dni sem bil pod vplivom te bežne ločitve ves bolan. Delal sem s težavo. Moral sem se prisiliti, da napišem vsaj nekoliko vrstic za list. Drugače sem porabljal čas kolikor mogoče za to, da sem ji pošiljal pisma, večkrat po dve na dan. Ona me je precej nevoljno prijemala, zakaj klonim. Zelela si je, da bi bil močan. Bila pa so vmes tudi pisma, v katerih je izlivala vsa svoja čustva do mene, skoraj edina takšna pisma, ki sem jih prejel od nje...

Počasi sem se zbral, zlasti ker se je bližal dan, ko je morala priti za mano. Nekoč sem jo obiskal. Tisti dan, ko sva se po neskončno dolgi ločitvi spet videla, je od radosti umirala. V moji odsotnosti je tudi ona zelo trpela. Česar mi v pismu ni hotela priznati, je priznala med štirimi očmi.

Pa sem bil zares bolan! Še preden sem se preselil, so se mi pojavili znaki meni feznane, mučne bolezni. Nisem vedel, kaj bi bilo to, in če sem že slutil resnico, si je nisem hotel priznati. Zdravil se nisem. Prešlo je samo od sebe — vsaj jaz sem menil, da je prešlo. Nji sem to mimogrede v pismu omenil. Pozneje, ko je že bila pri meni, sva nekaj govorila o tem in je bila vsa prepadla. Po tistem pogovoru sem molčal, ker mi je bilo dejansko malo mar, tudi če bi bil — od nje bolan. Še večkrat je skušala spraviti pogovor na to stvar in se je zelo bala, da bi ne bila sama bolna. Priznala mi je, da je svoj čas hodila s človekom, o katerem se je izkazalo, da je okužen. Jaz sem takšne pomenke na kratko presekal.

Dva dni, preden je prišla za mano, mi je pisala: »Pridi. Odpeljeva se skupaj. Kakšno veselje! In potem bom tvoja mala ženska, ki bo zate skrbela in ti napravila življenje čudno lepo, kolikor je v njeni slabotni moči. In bom tvoja, vsak dan tvoja. Dragi, predragi, moj kralj Matjaž — kako sem srečna!«

Jaz pa sem se odločil, da bom živel odslej samo trojemu na svetu: svoji umetnosti, svojemu svetovnemu nazoru, ki sem mu bil vdan z navdušeno vdanostjo dvajsetih let, in nji, ki mi je bila kakor moja umetnost in moje naziranje in več nego oboje skupaj. Ne, takrat sem še mislil, da mi je vse troje enakovredno...

9

Ko sva prenesla njene stvari na stanovanje, ki sem ji ga bil med tem priskrbel, in ko sva opravila z gospodinjo, sva šla pohajati po mestu in kovati visoke načrte o bodočem življenju. Bedno se je kazalo za nekaj časa. Kaj sem bil jaz? Slabo plačan žurnalist, ki se je moral že po svojem idealizmu odpovedati misli na kariero, nepraktičen bohem, brezskrbnež, ki je še svoja revščino razsipal, če je mogel ž njo zaveseliti kakšnega človeka. In ona? Nase navezano dekle, brez imetja in zdaj še brez službe. Pa si nisva delala sivih las. V kovanju sijajnih načrtov sva pozabila na skrbi in ure.

Cel teden sva živela življenje dveh, od vsega sveta osvobojenih in sebi prepuščenih bitij. Prihranki so šli h koncu. Osmi dan sva ji šla iskat službe. Bog zaljubljenecv in mladih ljudi jo je dal še isto uro. Preskrbljena sva bila in življenje je naju spet sprejelo v svoje kleščene roke.

Midva sva se pa navzlic življenju dobro držala. Cel mesec. Hodila sva se kopat, prirejela izlete, debatirala sva, drug drugemu vlivala poguma.

V ostalem sva živela kakor mož in žena. Njeni gospodinji je bilo spčetka malo mar, če sem ostajal čez noč. Bila sva mož in žena, čeprav neporočena. Polagoma sva načrt o poroki celo opustila, ker se je nama zdelo, da bi ne imela nič od tega, če si dava to zvezo priznati s formalnostmi, ki sva jih oba iz srca sovražila. Menila sva se oba dovolj močna, da bi kljubovala z načinom najinega skupnega življenja neumnim ustanovam sveta in si to skupnost ohr-

nila. To, da sva bila drug drugemu duševno in telesno vdana venomer; da je prihajala zjutraj, kadar sem spal doma, preden se je odpravila v pisarno, priklicati me s porednim nasmeškom na okno, ponuditi mi ročico v poljub in si odtrgati las iz goste šume na moji glavi — »da te bom imela čez dan pred očmi«, je rekla; to, da sva v večernih urah šetala z roko v roki in v živahnem razgovoru skozi park ali debatirala v kakšni kavarni o vseh dogodkih in stvareh ter poslušala koprnečo cigansko godbo: to je bilo nama več vredno nego vsi oficialni posvetni in cerkveni blagoslovi nad najino ljubeznijo.

(— — — — —)

Mislím, da sta to dve osnovni potezi ženske duše: V pogledu razboritosti neka očarujoča, skoraj naivna intuitivnost, ki je baš nasprotni tečaj naše moške, nekam težkokrvne intelektualnosti. V pogledu ljubezni pa radovednost.

Moški občudujemo, kar ljubimo; ženska ljubi, kar občuduje. Ko preneha občudovati, pomeni to zanjo toliko, kakor da je prenehala ljubiti. Tragika njene ljubezni je prav za prav tragika nekega spoznanja. Razumska tragika. In zato je razumsko tudi precéj lahko ozdravljiva. Tista prava ljubezenska tragika, ki izvira iz ljubezni same na sebi, iz čuvstva, pa je sopotnica moške usode. Pri moškem je mogoče, da še zmerom ljubi, ko ga predmet njegove ljubezni na zunaj že ne zanima več.

POPOLDANSKI POČITEK V NARAVI

To je v opreki z utrjenim nazorom o moškem, ki razmišlja in računa, ter o ženski, ki čustvuje in ljubi. Vem. A moje izkušnje, moja opazovanja in pre-mišljevanja mi v ta utrjeni nazor ne da-do verjeti. Danes si razlagam s svojo mislijo marsikatera dogodka, ki so mi bili tedaj s sedmimi pečati zapečateni skrivnost. Ona je imela več izkušenj za seboj nego jaz — ženska veliko prej iz-kuša nego moški — in te izkušnje so bile vseprek negativne, življenje jo je prevaralo. Ta čas sva si stopila na pot: ona, kakršno je skovalo tisto življenje, jaz še ves bojevit in poln idealov, toda neizdelan, grozno neizdelan. Zanj nekaj novega. Zdaj vem, kam to vodi, če si stopita dva takšna človeka na pot.

10

Tako sva preživela velik del tistega poletja. Bilo je nama usojeno, da ga ne končava s prvotno ubranostjo. Glavne vzroke sem nakazal morda zgoraj. Ne vem. Drugi so bili spočetka bolj vnvanji in so vplivali name bolj nego nanjo.

Mesto *** je tipično provincialno mesto in dasi za naše pojme precej veliko, vendar še vse prežeto z malomeščanskim duhom, kakršen je gnezdil pri nas pred svetovno vojno celo v dosti pomembnejših zbirališčih človeške črede. Majhno, z nevažnim zadovoljno životarenje, pomanjkanje višjih stremeljenj in pred vsem pomanjkanje družbe z iskrimi razgovori in vsak dan novimi pobudami, v kakršni sva se spoznala. Midva pa sva imela še dosti mlade sile v sebi in sva bila željna sodelovati v bojih, ki bi jih mladina vodila proti zastarelosti in hi-navščinam našega javnega življenja.

Sicer sem bil jaz takrat zapleten v hude politične borbe, toda te borbe so duha bolj ubijale nego svežile. Sam, sredi zagriženih nasprotnikov, ki se niso ustrašili nobene podlosti, da me spravijo s poti, sem gledal v stvari, ki si jih v te-danji svoji neizkušenosti nisem znal do-bro razlagati. Sebičnost in pohlep za prednost pred množico in koritom. Ne-umno letanje prevarane množice za laž-nivimi gesli in njeno trdoglavost do pra-vične in kakor dlan jasne stvari. Obha-jali so me dvomi, ali je mogoče, da se človeštvo z delom poedincev in s kakr-šnim koli delom sploh povede iz nevred-nosti svojega na tla pobitega življenja. Bil sem včasih ves nesrečen, proti svoji volji sem postajal rezek in surov.

Tako sem začenjal dvomiti v svoje moči in kakor hitro sem se dal zagrabití prvemu dvomu, sem postal kritičen in

nezadovoljen z vsemi platmi svojega de-lovanja. Nekoč sem si dejal, da se bom moral odreči tudi literarnemu delu, ker ne zasledim v sebi nobenega napredova-nja. To je bila sicer samo doba utrje-nosti in začasnega zastoja, kakršne so v naravi stvari in ki se končujejo s spo-znanjem, da je stopil človek v tem času v resnici spet za korak pred sebe, a takšne dobe učinkujejo kakor bolezen, kakor strah pred popolno okamenitvijo. In to je res grozno.

Moje potrnosti so izvirale tudi iz teles-ne bolezni, ki je počasi grebla v meni, ne da bi zanjo vedel. Nekoliko kratj sem doživel čudne omotice, ki so jih nazna-njali bliskoviti hipi mistične groze. Po-sebno če sem se bil prej nad čim raz-buril. Takšnim napadom so sledili dnevi nesvestne čemernosti in klavnosti.

In potem so pritiskale denarne skrbi.

Tudi ona je postajala od dne do dne bolehnjša, sitna in zdražljiva. Tožila je o hudih abdominalnih bolečinah in o gla-vobolu. Marsikakšno noč sem prečul ob njej. Mnogokdaj je nenadoma zaplakala in sem imel težave, da jo potolažim, gla-va pa se mi je hotela samemu razpočiti. Vzrokov mi ni razodela, učinke sem videl na njej in na sitnostih, ki jih je stresala name. Včasih bi najrajši vzročil do div-josti, a smilila se mi je, ko sem jo gle-dal bolno, in sem se skušal prepovoriti, da so njene sitnosti samo trenutni pojavi, ki jim sledi zmerom doba, ko zna biti nedosegljivo mehka.

Včasih so najini pogovori zastali in to je bilo zelo mučno. Misliti sva začela vsak svoje misli, ki jih človek stežka pove drugemu človeku, tudi najbližjemu. Ne zato, ker bi bile tako osebno svoje, tem-več zato, ker so embrioni bodočih izde-lanih misli in še negodne za svetlobo. Bila sva oba — tudi ona, navzlic vsemu — še zelo nezrela.

Vse to bi ne bilo morda nič, da ni imelo za učinek neke čudne neizbirčnosti v zadevah spolnega življenja. Kakor da iščeva v tem nadomestila za duhovnejše vezi, ki bi naju morale družiti in ki so nama uhajale na nepojmljiv način iz rok. Opazil sem, da je seksualnost čista in vrelec radosti le tedaj, če druží dva krep-ka in zadovoljna človeka. Midva pa sva nehavala to biti. Morda sva spadala tudi med ljudi, ki so že po svojem bitju na-

darjeni z bolj ali manj zakritim nena-turnim nagonom, kajti v tisti dobi sva presenečala drug drugega s stvarmi, ki sva se jih morala ob sončni luči sramovati in jih sprejemati s studom. Ali z živalsko naslado, ki je še hujša od studa. Včasih sem se z obupom vpraševal, ali ne pride dan, ko si bova morala povedati v obraz, da sva dve živali, dva mehkužneža in slabotnika, ki grešiva zavestno proti pravemu namenu najinega življenja, dva človeka, ki ponižujeva drug drugega in nisva vredna, da si govoriva o ljubezni.

Kdo izmed naju je bil deležen večje krivde? Ne vem in nočem preiskovati. Jaz svojo priznavam. In priznavam, da smo moški tu veliko slabotnejši in prej pripravljeni na padeč nego ženske, vsaj

toliko časa, da pretavamo vsa pekla zablod in se nam um postara in meso poleže. Vem pa, da izziva ženska marsikdaj ure ogabe iz gole radovednosti.

Mislím na matere, nanje, ki so nas postavile neoskrunjene, toda nevedne na svet. Če bi jim bilo znano, kakšno življenje živimo njih otroci, ko stopimo iz njihovega okrilja v samostojnost, da dozorimo v nove očete in matere — ali pa da propademo...! Jaz ne bi hotel biti nikoli odgovoren, da sem spočel bitje, ki bo moralo brez pomoči, ne da bi mu vedel nití pomagati, skozi vse preizkušnje, da se povzpne po njih v svetlobo telesne in duševne ubranosti ali pa da propade v greznici greha in duševne smrti...

IZLET V PANONSKO SLOVENIJO

DR. A. DEBELJAK

Ko zvečer v kraljevski zarji
sonce v póhorske gre klanca,
v vrhéh cerkve zažarijo
— tja do Mure — ko monštrance.
Maister, Kitica mojih.

Nad 20 profesorjev je poletelo v Slovensko Krajino. Vlak je naredil krepko potezo Ljubljana — Čakovec. Prečrtal je torej ozemlje, koder je l. 16. pr. Kr. P. Siliij prisilil Panonce pod rimski jarem. Prijetna vožnja v prijateljskih pomenkih. Prvi gostilniški prag smo prestopili na Pragerskem, kjer so nekateri obedovali, drugi kosili, tretji južinali, kakršna je pač njih govorica. Tov. Janko si je pripalil debelo tlinko, dimovito nalik železnemu konju, ki smo ga skoraj vnovič zajezdili in hi! proti Ptolomejevemu Poitobionu. Malo nas je dežek orosil, tako da se je sobesednik Peter spomnil turobne kitice iz Danila Gorinška »Zalostne ljubezni«, natisnjene v Ptuju 1929, in začel: No, Tone,

tako tone sonce, pride mrak
in skoro se znoči...

Ob mestecu z jako razvitim obučarskim obrtom, kakor poudarja A. Melik v Nar. Enciklopediji, se zgodovinar ne hote domislil, da je Ptuj pripadal panonski državi knezov Pribine in Kocelja, čigar potomci ali vsaj imenjaki se ob Muri še pišejo Kocja, prim. kotja - kotel, Missia Miselj.

Skoraj smo obstali ob Središču. Ni li značilno za človeško pamet ali pozabljivost? Dolgo se nisva mogla spomniti s tovarišem Br., kako so Nemci pred svetovnim pokolom nazivali ta kraj, čeprav sem v Žisu 2. 7. t. l. omenil delo »Dialekt von Polstrau«, ki ga je spisal tukajšnji rojak, vseučiliški prof. Ozvald. V Kovačičevi zgodovini Slov. štaj. in Prekmurja (1926) pa stoji na str. 202. rekordna pripomnja: Pri Središču je prvikrat stopilo turško kopito na slovensko štajerska tla.

Hlad letošnjega poletja je tod nič manj ko drugod oviral rast. Koruza je še pritlična, ob neki njivi stoji dečko in žvižga: kakor da kliče stebila iz tal!

Izstopili smo v Medžimurju. V kajkavskem Čakovcu sta nas čakala dva mentorja. Prične se predstavljanje:

»Čast mi je, Peternel«...

»Gregorin«...

»Hvala.«

Gregorinu se je začrtala osuplost v obraz, češ, zakaj hvala, dokler ni razbral: profesor Marij Hvala.

Ljubezniva spremljevalca sta nam najprej razkazala Vajdovo veletrgovino z ribami in perotnino. Tri do šest tisoč kljunatih bitij pusti t. t. raj svoje perje na dan. Skubci, večidel skubice, dobivajo po 15 Din za osem ur dela. »Platonove ljudi« (oskub ene ptice) pošiljajo največ v Švico. Kratek škropec nas je trimoral vedriti zoprnem ozračju in

ob jadrnem jaskanju na smrt obsojenih kokoši, kur, pišk in put, kokodajec in jaric. Nehotoma sem primerjal položaj bednega proletariata s sijajem gospodskega profitariata. A kaj — si misli bržčas uboga para v skubilnici — še Bog da je ta zaslužek!

Prešetalim smo se skozi kraj, ki mu je bil l. 1267. heros eponymos ban Čak, kakor mi je vedel povedati bosopet frkolin v gradu, kjer se je snovala slavna zarota zrinsko-frankopanska (1671). Ta grad torej je takrat oplenila nemška soldateska in potem popivala po mestu: častniki so vojaštvo le na ta način spravili iz kleti, da so sodom izbili dno in vse vino spustili. Naša ključarica pa je spravila učene može iz grada s tem, da je nepazoma »zaklénola« dva slavista, ki sta se bila prehudo zazrla v temnico, vešala, vrsto breznoših dopravnih kíl v in vso tisto ponosno plemiško dedovino. Za uho sem si zapisal, da je l. 1405. Sigmund zastavil Celjskim grofom Čakovec in vse Medžimurje, češ, čez 7 let vse prav pride.

Zapustili smo obrtno in še bolj trgovsko mestece, ki med drugim premore tudi munjaro (elektrarno), in prekmurški avtomedon — ime Ahilovega vozniaka skoro potrjuje, da je slepi Homer slutil daljni izum, ki mu Poljaki pravijo samohod, preprosti Črnogorci Tomo Milov, mi ljubljanske srajce pa samodrč ali prašnikar — nas je meketljal preko plodovitih poljan, dokler nismo obtičali v Peteševcih (Pirčev poštni leksikon piše tudi Petišovci, Bosna pa pozna Petoševce), kjer je v primorski naselbini tov. Gorup našel ožje rojake iz Tomaja, med njimi pristno slovensko grčo gospoda Grčo. Kolonisti so bili prej na Kosovem, kjer jih je nebodijetrebna suša pripravila na nič, a tod imajo toliko vrelcev, da se ponekod še nafta vmes cedi. Po tej ravnici je magnatovala panoga Eszsterházyjev, ki so v svoji megalomaniji izvajali svoj rodovnik od atka Atile. Sedaj jo je zadela agrarna reforma.

Ob pojmu »kolonist« sem se spomnil iz Zisa 4. XII. 1932 Vrazov ali Frasov, kosezov in praznikov, ki se po Prekmurju zovejo nemešnjaki, po ljudskem občutku bržkone zato, ker se ne mešajo z manj vrednim življem, v resnici pa po madž. nemes (plemenit). Madžarstvo je seglo vse do tod, močno je še v D. Lendavi ob reki Lendavi — slišal sem tudi izreko: Lédava, čeprav ne more biti ledeno mrzla. Tod nekje je morala Marijana Kokaljeva zasnovati ljubavno raz-

merje med Madžarom in Slovenko za svojo »Potonko« kakor tudi verze »Motiv« (Gruda, 1925).

Po blatnem kolovozu (»bouše« poti se ni mogoče nadejati ob takem vremenu) smo zavili v D. Lendavi, ki smo si jo brž ogledali ob številni udeležbi tamkajšnjega uradništva, na prelestne gorice, ki so nam baje otele pri mirovnihi pogajanjih v Parizu ta kočček sveta: njih posestniki so po veliki večini naši šoplemeniki. Imeniten razgled. Ni čudo, da je navdušil Radivoja Reharja, ki je zložil tej zemlji whitmanski ali bezručevski razgibano pesnitev: V Léndavskih Goricah (Lj. Z. 1926):

Gledam na Rávensko, gledam tja čez na Goričko... in v duhu preživlja davne slavne dni panonskih Slovenov, dobo Cirila in Metoda, ki ji je letos s strokovnjaškim spisom povzdignil češki duhovnik F. Dvorník, da ga ne more prehvaliti Henri Grégoire, prof. univerze v Bruslju (Europe Centrale, l. VII. 33). V duhu vidi, kako samostojen narod postaja tlačan:

Tod knez Eszterházy, grof Zichy,
Száppary, Bathiány
in drugi nešteti — in z njimi cel
valpetov trop —
kopali, sovraštva do »Vendov« in
»Totov« pijani,
poslednjim potomcem panonskih
Slovenov so gro: —

In na koncu kliče porabske Slovence ob Sv. Gothardu, ki se v Slavičevem zemljevidu imenuje tudi Monošter (prim. srb. monastir), kakor lahko razvidiš iz Hvalovega spisa »Rabski Slovenci« (Glasnik prof. društva juni-avgust 1933).

S tega razglednika opaziš dolg sprevod jagnedov, Kettejevih »vernih znamenj«, kakršna je zasadil Miško Kranjec v svoj spis »Na valovih Mure« (Lj. Z. 1931).

Sredi vinogradov osebnjkuje pokopališče s cerkvico, kjer hranijo dve sto let staro mumijo grofa Hadika. Matematik Panalfabet — tako mu rečem, ker se mu ime začneja z A in Z — šteje pogled na to starino med najtrajnejše svoje vtiske iz Panonije. Popisal pa jo je v dnevniku »Slovenču« 5. VII. tov. Gorjanec, a pozabil je dodati, kako jo vsako leto umivajo in kako so maziljenemu mrliču miši noge oglodale... Zunaj pa se ponuja očem nagrobnik učitelja Murkoviča, ki je prvi organiziral petje po tej blagoslovljeni zemlji, kakor si je neki drugi, tudi po Muri ali prej po »muri« koži nazvani rojak, Matija Murko, nabral za-

slug za narodno petje tam na vzhodu naše države.

V zidanici, hkratu stanovanjski hišici, nam je gospa Poppelova pripravila izbran zakusek. Vodja naše odprave pa je našel tu primorskih rojakov. Ob izvrstni belini ter še pitnejši rdečini so se razvzvali jeziki, sprožile so se napitnice s sodelovanjem odvetnika dr. Pikuža, učitelja Horvata in med drugimi še tov. Vazzaza, ki je slavil »prelepe, žlahtne rožice«, meneč kakor Prešernov godec: da one samé nam ur'jo roké, da one same nam glave vedré.

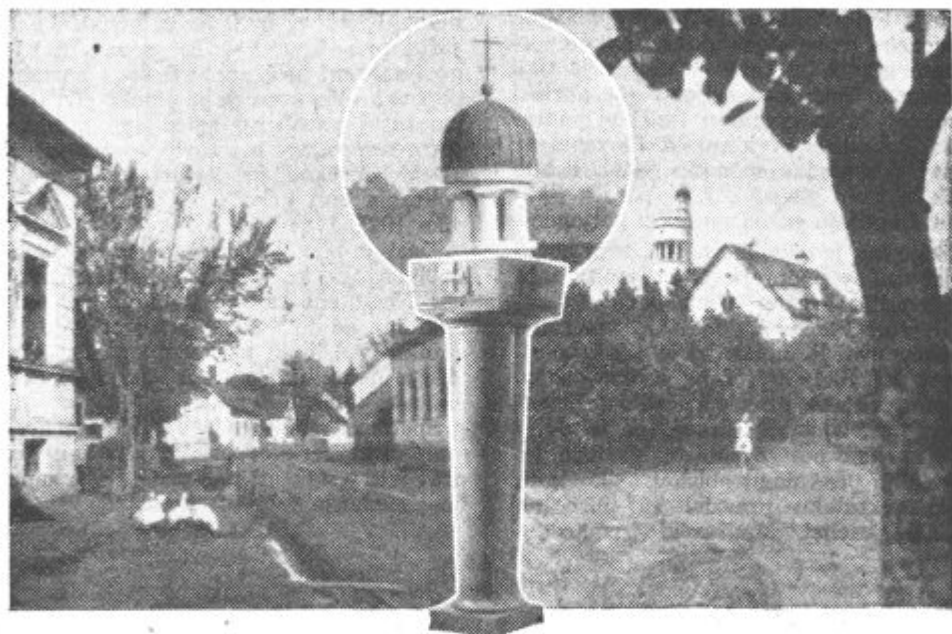
Fejaštvo pri gostoljubnih Sirenah je samotilo in zamudilo peterico tovarišev,

zvokih sokolskega jazz-orkestra ter ob ritmičnem udejstvovanju tamkajšnje mladine. Ko smo iz Orfejevega objema krenili v Morfejevo, namreč v srednješolski zavod Martinišče, mi je tov. Manjšinar povedal prekmursko zgodnico z birme, kjer je škof svojo molitevco končal:

»Pax tecum« (paks tekum = mir s teboj).

»Pak sem kum«, je povzel preprosti boter, misleč, da je to njemu namenjeno, »ali znate, to košta«.

Drugo jutro me je prijatelj številkovič spremil v olupševalno društvo, kakor se v Ljutomeru reče brivnici, toda zbog ne-

BOGOSENA: Del utice — Steber v cerkvi — Severni stolpič — župna cerkev (arh. Plečnik)

objemajočih omamljivi kelih, tako da se je nekomu poslil na um Medvedov »Sveti kelih«:

Na Muro temna noč je pala,
objel je griče rose hlad...

Po poti pride vse naproti. V tesnem, zatohlem in majavem prašnikarju se je pojavila morska bolezen, prav za prav gorska, k'jer so bili miazmi iz gorice, in na dveh koncih se je čulo o libacijah podzemskim božanstvom.

V Mursko Soboto smo prispeli pozno ponoči, tako da službenega sprejema s »švopom i sopom« ni bilo več, pač pa nas je v restavraciji gospoda Benka čakalo vezilo mestne občine: dobra večerja ob

deljskega navala sem moral z nepokošenim strniščem nazaj na avtobus, ki nas je prevažal po priročnih »lih vzhodne »drzele«. V bližnjih Martijancih sem si s cerkvene nagrobne ploče prepisal: Anno 1315 Michael Gaber †. V Moravcih ali pa v Tešanovcih opaziš imenitno gnezdo, ki so si ga štoklje znesle na vrhu dimnika. Po prikupni ravnini te zdaj pa zdaj iznenadi postat (ogon) maka, da z Vojeslavom Moletom ostrmiš:

Makovo polje, kakor kralj v škriatu
se mi zdiš...

Drugemu so kar tako privreli skozi ograjo koščenih in pozlačenih zob župančičevi stih:

Mak, mak, mak sredi polja kima,
mak, mak, mak rdečo kapo ima...

Toda Miran Brankov je v Pesnitvah III zakrožil:

Poljé ... sam mak, krvavi mak,
škriat — pogled pekoči!
Krvl upor je ... mak-krvnjak
in sod ... v nebo vpijoči.

Mohorič-Brankov je gledal kot jurist upor in sod (sodbo), zgodovinarju Kranjcu pa se je vzbudil mladostni pojem o maršalu Mac Mahonu, ki maha s sabljo. Njegov starejši tovariš dr. Kovačič (l. l. 167) pa uvršča mak med manjše služnosti, ki so bile nekoč obvezne, zlasti na Murskem polju. Tam se je opojna rastlina svoje dni veliko bolj gojila, pripoveduje Peter Skuhala v poglavju »Mak, slovenska trobojnica«, dokaz makóter = stopni glavič, ki tare. Makóter je tudi rodbinsko ime, napravljeno kot goriški Baboder, iz katerega so Italijani napravili: Babudri. Prekmurski Slovenci še sedaj v mnogih močnatih jedeh rabijo mak, a sami ga ne sejejo, poroča Skuhala, kupujejo ga od murskih poljancev.

Bogojina je očitvidno hotela svoj bogojni naslov podpreti ter objasniti, zato je zgradila krasen hram božji po načrtih Jos. Plečnika. Je li to umetnino že občudoval P. Janák, ki je pisal o mostru v Lj. Z. 1929? Taka stavba visoko dviga ugled naše države v očeh madžaronskega prebivalstva, kakor ga je dvignil s spretno potezo ban dr. Marušič, ko je en dan pred nami obiskal t. kraje in po demokratsko prisedel za mizo na ljudski veselici. Madžarski raznarod-

valni vijak je bil tod močan, zato ima po teh predelih slednja vas svojo šolo. Bogojinski otroci pa si pripovedujejo, da imamo v Ljubljani tudi tako šolo, kjer se dijaki za »plečnike« učijo (n. pr. kot arhitekt Fran Novak iz M. Sobote, glej »Prekmursko kroniko« v Jutru 8. VII.). Podobno se po Plečnikovi piramidi na Cojzovem grabnu čuje iz preprostih ljubljanskih ust: cózjulja (za vsako piramido). Kako se osebno ime izprevrže v občno, mi je navedel tov. dr. Fran Novak zgled iz Horjula. Kmet pravdač se je izrazil: »Moj nasprotnik ima kar dva počka« (dr. Poček je odvetnik).

Ljudstvo, ki si je naprtilo toliko troškov za cerkev, je vsekakor blagoverno. Vendar ne tako, da bi bilo drlo za župnikom Kleklom, ko je izzivalno odšel z dijaške prireditve, kjer se je nav. lic njegovi zabrani pela »pohujšljiva« narodna popevka »En starček je živel«. Tu imamo torej narobenji zgled (po tržaško: tutto compagno, ma tutto contrario) za »Deklo Ančko«, pri kateri so se ovčice pokazale bolj goreče od pastirja (Mladika 1925, 118; DS).

Dasi je bilo v nedeljo ob 9., je samevala bogojinska hiša božja skoraj prazna. Nemoteno smo si jo mogli ogledati. S stolpa se je nudil sijajen razgled po gladkih poljih in neznatnih gajih. Človek je menil, da je sredi »daljnoga Srema gde kamena nema«.

Spotoma nas je v oči zbudel cerkven stolp brez cerkve: predstavlja prav za prav isto kakor pri nas podeželske kape-lice; naslanja se pa na trgovine

DALJE

HENDERSON, svetovni potnik za mir in razorožitev

DOŽIVLJAJI V DŽUNGLI

FRANK BUCK

31. POGlavJE

ZGODBA O UDAVU, KI JE POZRL ČLOVEKA

Oudavu se je najbrž razneslo več bajk kot, o katerikoli drugi živali, ki spada v delokrog lovca na divje zveri in plazilce.

Tako sem na primer naletel na vražo, da ima udav le tedaj svojo neverjetno moč, s katero stre tudi največjo žival, če lahko ovije svoj rep okrog kakega drevesa. Nekoč mi je pripovedoval neki možakar, ki je sicer dobro poznal Azijo, zgodbo o raziskovalcu v džungli, ki se je nepričakovano znašel pred udavom. Strašna kača se je že zravnila, da se vrže na svoj plen in mož si je rešil življenje le s tem, da je stekel, kar so mogle nesti noge, na jaso, kjer ni bilo nobenega drevesa, kamor bi se mogla kača upreti.

Izmišljotino in smešnost teh pripovedk, bi na mah uvidel vsak čitatelj, ki bi imel priliko videti velikó kačo, ovito okrog srnjaka, mrjasca ali kake druge živali in opazovati silne krče mišic, ko se ti smrtini ovoji vedno tesneje oklepajo žrtve in jo vedno jačje stiskajo, dokler ji ni strta skoraj vsaka kost v telesu. Medtem pa ko strašna stiskalna moč glavnega dela kačjega trupa vrši svoje uničevalno delo, opleta njen silni rep, ki bi bil moral biti ovit okrog drevesa, okrog sebe in biča zemljo, da se dvigajo oblaki prahu in frče kepe zemlje po zraku, pometa travo in rastlinje, kot bi jih podiral kosec in se kot bilke lomí grmičevje, ki ga zadenejo tekljeni udarci.

V vseh letih, ko sem se bavil z lovom na zveri, sem zvedel le za en primer, da je udav pogoltnil človeka. Preiskal sem nešteto vesti, ki so se raznesle o dozdavnih napadih kače boe na človeka, toda vedno se je zadeva izkazalo kot neresnična. Šele poleti 1931. leta, po več kot osemnajstletnih preiskovanjih, sem naletel na prvi primer, kjer so bili dokazi tako neizpodbitni in ni bilo nobenega dvoma, da je ena teh velikanskih kač napadla in požrla človeka.

Zgodilo se je pa tako. Ko sem se mudil v Rangoonu, smo zvedeli iz Thatona, da je neki Maung Chit Khine, Burmijec po rodu in zaposlen kot trgovski potnik pri tvrdki Combes & Co., skrivnostno izginil na lovu v sosedni džungli. Kakor je kasneje poročal ondotni tisk, je preiskava dognala, da je nesrečneža strl in požrl ogromen udav. Dogodek je bil tako nenavaden, da sem mu moral priti na dno. Sklenil sem, da o prvi priliki skočim v Thaton ter skušam tam ugotoviti, koliko je na stvari resnice. Če bi bil dogodek istinit, bi imel tudi svojo znanstveno vrednost, toliko namreč, da bi živalski popisi sedaj mogli prvič zabeležiti avtentično zgodbo o človeku, ki ga je požrl udav. Bilo je seveda že več primerov, da je tak orjaški plazilec pogoltnil otroka in sem tak dogodek tudi sam že opisal v enem prejšnjih poglavij svojih lovskih doživljajev. Toda nikdar ni bil še dognan primer, kakor ga je sedaj na dolgo opisovalo tamošnje časopisje ter se je o njem razpravljalo po klubih in hotelih v Rangoonu.

Čez nekaj tednov se mi je posrečilo dobiti čas, da sem lahko odšel v Thaton, ki leži nekako na pol pota med Rangoonom in Moulmeinom. Kmalu sem tudi zvedel, da je neverjetna vest rangoonskih listov bila resnična. Drama se je odigrala takole:

Khine se je podal z več prijatelji na lov v komaj nekaj mili od Thatona oddaljeno džunglo. Ko so se prerinili nekaj sto korakov skozi gozd, so v goščavi dospeli do prostora, ki se jim je zdel za njihove lovske načrte posebno primeren. Tam so se dogovorili, da bodo Khinejevi tovariši napravili pogon v gostem grmičevju in gnali divjačino do skrivališča, kjer bo v grmih čepel Khine pripravljen na strel.

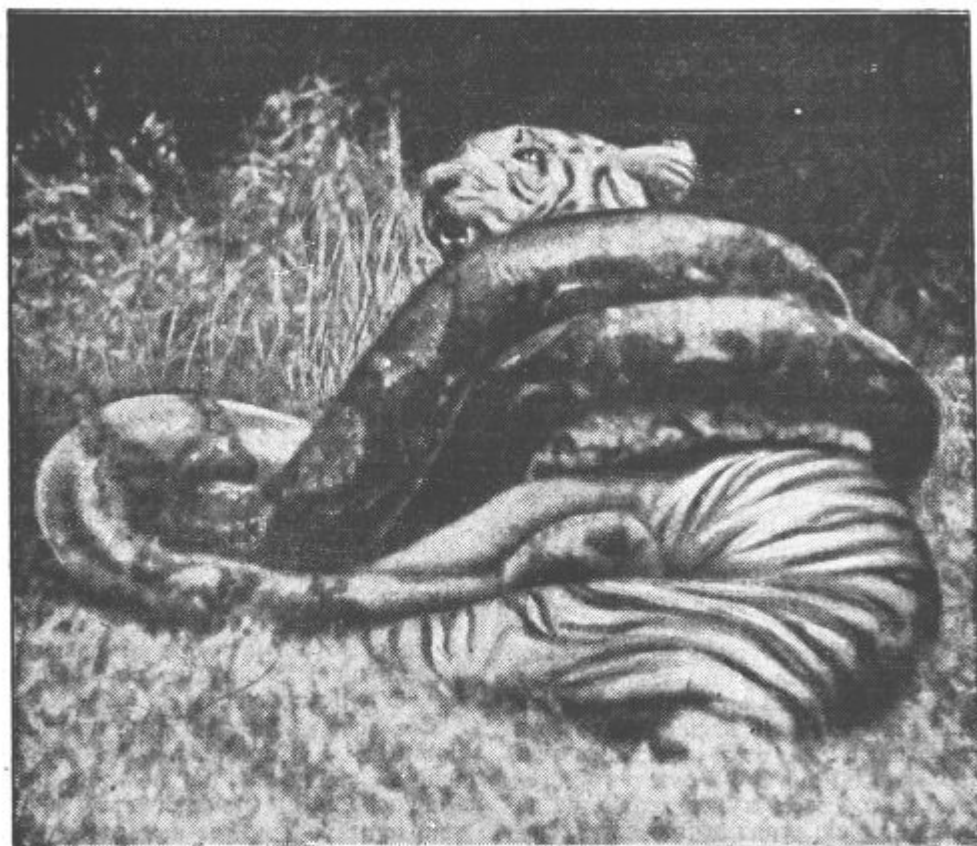
Gonjači so se razkropili preko precej razsežnega prostora. Komaj pa so začeli goniti divjačino, se je spustil hud naliv in so bili prisiljeni iskati zaveti-

šče pod bližnjimi drevesi. Za kratek čas je dež prenehal in lovci so se znova podali na posel.

Segnali so že dva ali tri srnjake v grmičevje, kjer je bil skrit njihov tovariš in vendar se njegova puška ni oglasila. Čudno se jim je zdelo, zakaj ni od Khina nobenega glasu. Tudi ni bilo od nikjer drugje čuti strela, po katerem bi mogli sklepati, kje čaka v zalazu, ker v prvem hipu jim je prišlo

gova suknja. Stvar se jim je zdelo še bolj nerazumljiva in obšla jih je še večja negotovost. Zakaj nato so naleteli še na Khinovo puško, komaj nekaj korakov od mesta, kjer sta ležala ostala dva predmeta. Spet so začeli klicati prijateljevo ime, toda gozd je ostal nem. Maung Chit Khine je izginil, kot bi ga požrla zemlja.

Stali so pred nerazrešljivo uganko, kljub temu so nadaljevali iskanje. Raz-

na misel, da je bil tudi on prisiljen bežati pred dežjem in se potem najbrž ni povrnil na prvotno mesto. Kljub temu se jih je polastil nemir. Zato so ustavili pogon ter pričeli iskati svojega prijatelja. Lomasteč skozi vejevje so ga glasno klicali po imenu, toda nihče se ni odzval. Še bolj vznemirjeni so podvojili iskanje in mrzlično pregledali vsako ped zemlje, ali ne bi mogli najti kako sled o izginulem prijatelju.

Ni minulo dolgo, ko so se začuli od enega iskalca prestrašeni klici, ki so privabili na lice mesta še ostale. Ko so bili skupaj, jim je pokazal s prstom na tla. Tam so ležali Khinovi čevlji in nje-

gubili so se ponovno po gozdu, ko je eden v skupini strahotno kriknil, da je vsem zastala kri po žilah. V hipu so bili na kraju nesreče. En sam pogled jim je pokazal, kaj je tovarišu spravilo tak krik groze v grlo. Nekaj korakov od njega je ležal nepremično na tleh ogromen udav, a strahotna otekline v telesu je bila znak, da se je pravkar nažrl.

Ni bilo težko uganiti, kaj se je zgodilo. Ta pošast džungle, ki je bila, kakor smo pozneje izmerili, dolga preko devet metrov, je požrla njihovega prijatelja.

Eden lovcev je dvignil puško, da bi nabasal strašnega velikana s svincem. »Ne!«, zakliče tedaj eden njegovih spremljevalcev. »Pomisli, če bi krogla zadela slučajno našega prijatelja v njegovem trebuhu. Bilo bi isto, kot da smo ga ubili mi, in nikdar nam ne bi bilo odpuščeno.« Toda drznejši in manj

praznoveren sosed je pomeril in sprožil. Hip nato sta zagrmela še strela njegovih dveh tovarišev. Kača je bila tako sita, da se ni mogla niti premakniti, zato so ji lahko in brez vsake nevarnosti odstrelili glavo.

DALJE

(COPYRIGHT BY KING FEATURES SYNDICATE)

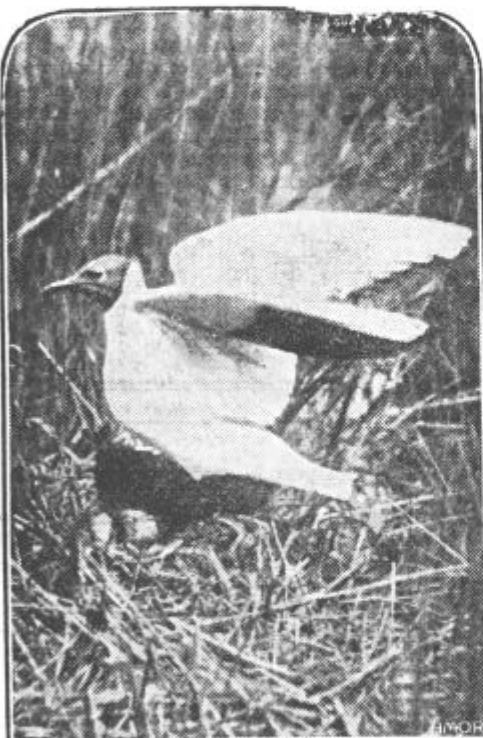
GALEBI V ZAREJALIŠČIH

V močvirjih med Buchbergom in Curiškim jezerom je znanstveno društvo v Sanktgallenu dobilo l. 1914. prirodni park ali »šedem«, dva in pol hektara velik, ki se je pozneje raztegnil še na Račje jezero, obdano z vencem trstja. Kazalo je namreč zaščititi povodne ptice, da jih ljudska brez-

gatejši kraj vodnih ptic in rastlin. Početnik tega varstvenega ozemlja, učeni dr. Hans Noll, je raziskaval sanktgallenske oalke in močvare ter ugotovil, kako koristna je zaščita: l. 1914. so gnezdili samo 4 galebi, dve leti nato je bilo že 30 gnezd, l. 1921. pa 275. Danes ni več dovolj prostora v zagradah. Ključači, kozice ali vodne sloke, martinci, puščinske sloke, bukači, še najbolj pa galebi delajo gnezda po nezavarovanih delih močvirja, koder jih ljudstvo, sedaj kolikor toliko vzgojeno, pušča razmeroma v miru.

Galeb si znaša gnezdo v mesecu maju. Na lepoto pri gradbi ne gleda. Ker je malo suhih mest po Kaltbrunskem rogozu, si ptice pogosto spletejo cele piramide iz sitja in ločja, na katere varno pritrldijo svoj domek, da ob potrebi plava po vodi. Samica znese po navadi tri jajca: rumenkasta ali blede zelena, s temnimi, rjavimi ali pa črnimi pikami.

Galebi se dobro počutijo le v velikih jatah. Gnezda so najčešče po 1 meter vsak-sebi. Tako se operjenci lahko menijo, brbljajo, se nadzirajo. Svetlo perje se jim ni prilagodilo barvi barja, zato jih sovražnik kaj lahko zapazi ter si poželi slastnih jajec. Ako se jastreb ali gavran spusti med nje, se vsi galebi z glasnim vriščem zakade vanj. Malo katera ujeta si jih drzne napasti. Nollov pes, ki se je neprevidoma preveč približal neki nasebini, je poskusil njih ostre kljune. Mladiči, ki so sprva take barve kakor suha trava, so torej v dobrem zavetju. Raziskave tega malega področja so čedalje težje, ker srpica in trstika bolj in bolj bohota. Močvirje je podivjalo, žužkov vse mrgoli in gomizlja, hrane je potemtakem dovolj za ptice. Skratka, »rezerva« po grezeh, mužah in močavah ob reki Linth razodeva sijajen uspeh.

Galeb seda na gnezdo

obzirnost ne iztrebi. Stari kmetje iz Polintja (région de la Linth) še pripovedujejo, kako so v mladih letih hodili po jajca in plenili gnezda galebom, slokam, pa tudi pribam, katerih plod je zlasti slasten. Praznjenje ptičjih domov, poplave, košenje bičevja za nastil je krilatce pregnalo, tako da so ob bregovih Zenevskega jezera mladile le tu pa tam še kake čigre ali ribiči.

Kaltbrunnenried, kjer se je ustanovilo zarezališče, je danes v svici čaleč najbo-

Iz Tribune de Genève

ŽENSKA IN SVET

PRVI FEMINISTIČNI DNEVNIK PRED 100 LETI

Ako je dnevnik La Fronde, ki ga je l. 1897 ustanovila gospa Marguerite Durand, izrazito vplival na ženski pokret, vendar ni bil prvi, ki je zastavil pero za ženske želje. Že l. 1832 se je snoval dnevnik pod vplivom saintsimonovcev, Fouriera in Pierrea Lerouxa, prvo feministično glasilo: Journal de la femme libre. Rodil se je prerano, prej ko so bile zbrane zahteve ženskega gibanja. Urednica Suzanne Valquier ni vedela bog ve kaj povedati pred sto leti. Držala se je splošnih idej, obžalovala, da Izjava o človeških pravicah posebej ne omenja ženstva. Toda med republiko 1848. se je stvar poostrišla. Eugénie Niboyet je neboječje vodila list La Voix des Femmes. Vendar jo je skoraj onemogočila v njenem glasilu struja prenapetih »Vezuvčank«. (k)

TOALETA

najnovejša strokovna knjiga za prikrojjevanje damskih oblek

Ljubljana 1933.

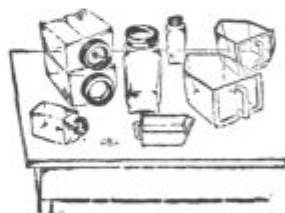
Okoli l. 1890 so Bleiweisove »Novice« slavo pele gospodu Matiju Kuncu, znancu politiku in mojstru, ki je izdal prvo knjigo o prikrajanju, nekak »krojnik« za moško obleko. Sedaj pa je njegov sin Teodor izdal v svoji založbi prvi »krojnik« za žensko obleko, pripraven za podlago pri šolskem pouku kakor tudi za samoučbo. Kot lastnik damskega modnega salona in strokovne šole je T. Kunc sestavil, zrisal in spisal na lepem papirju prav okusen priročnik. Ta bo gotovo dobro služil vsem, ki se vbadajo in se vpikujejo za krasoto Evinih hčer. Strokovni pisatelj se je vadil na Dunaju, v Parizu in nemškem Gradcu. Na podlagi dolgoletnega delovanja in izkustva je z veliko potrpežljivostjo dovršil knjigo, ki je pač prva te vrste v Jugoslaviji. Z njo je marsikomu prihranil drago potovanje in učenje po tujih mestih. Za samouke so pridejana točna navodila pri uporabi tega dela, za vse deležnike pa 48 risb in merilna tabela. Avtor »Toaleta« se je moral včasih precej otepati za strokovne izraze, n. pr. nemška Quetschfalte (str. 34) mu je guba skladka, lahko bi se po njem mnenju reklo tudi: zložena guba. Za Pumphose nam nudi Bartel »Hand Wörterbuch« 1921: hlamudrave hlače; nekje sem čital mahedravke. G. Kunc je privzel dokolenke (40), vendar so mu pri risbi ostale »ump-hlače«; kar se ne sklada s pravili našega jezika. Lahko bi pa rekel: »pumparice kot L. Mrzel v letošnjem »Prijetelju« (102) ali morda pum-povke. Namestu pižam-hlače bi jaz pisal

hlače pižama. Navzlic tej malenkostni pripomnji moram poudariti, da je Kuncovo delo — kolikor morem razbrati — prvovrstno in vsega priporočila vredno. Za pedagoga je zanimiva opazka str. 5 glede na razliko med manj šolanimi in bolj šolanimi učenci, ki se vpisujejo v krojaške tečaje. A. D.

ČLOVEK IN DOM

PRAKTIČNE NOVOSTI ZA KUHINJO

Čprav je kuhinja najvažnejši del vsakega družinskega stanovanja, mora vsaka gospodinja za predmete, ki so potrebni v kuhinji, tako rekoč pri ustih prihraniti. In ravno za kuhinjo smo dobili v zadnjem času toliko majhnih in velikih modernih praktičnih predmetov, ki olajšujejo delo v kuhinji, da skomina vsako še tako varčno in skromno, pa tudi skopo in konservativno gospodinjstvo po njih. Po današnjih na novo opremljenih kuhinjah ni več toliko polica in poličic kakor včasih z različnimi porcelanastimi posodicami za riž, moko, kavo, zdrob, slakov itd. In še z manjšimi za različne dišave, s katerimi je bilo toliko dela in

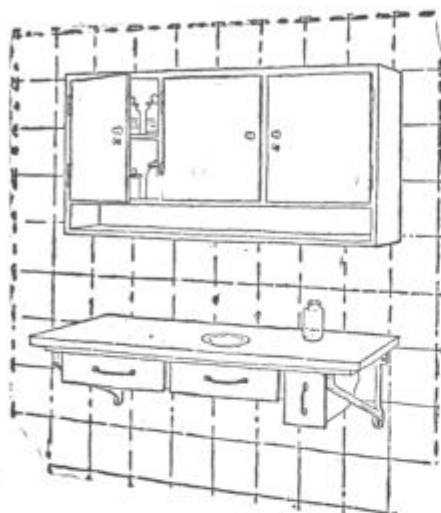

Moderna posoda za hranjenje živil

nastave po kuhinji. Tudi ni več celo vrsto različnih penovk in zajemalk iz medenine obešenih po steni kakor včasih, kajti današnja gospodinja nima časa, da bi se ukvarjala s takim nepotrebnim delom, ne utegne ličiti te drobne medeninaste navlake, ki ni služila za praktično porabo, nego samo za dekorativnost. Današnja kuhinja je prosta vse take šare. Vse potrebno orodje in kuhinjski pribor je shranjen po snažnih predalih in policah kuhinjske kredence.

Moderna stanovanja štedijo s prostorom in prav kuhinji je odmerjen prostor najbolj skopo. Arhitekti skušajo prepričati gospodinjstvo, da so majhne kuhinje zamišljene edinole v prid in zdravje gospodinje. Računali so in izračunali, koliko stopinj je treba narediti gospodinjstvu manj, če je kuhinja le poldrugi meter široka in dva metra dolga, kakor pa če meri po štiri metre na kvadrat. Tudi so nam svetovali, naj se že vendar odvadimo obedovati in večerjati v kuhinji, kajti čemu so nam obednice. To je vse res in prav in včasih je to držalo. Toda v zadnjem času se je marsikatero gospodinjstvo moralo odpovedati služi-

kinji. Svoj čas je bilo to drugače. Ni še dolgo tega, kar so kuharice, odnosno služkinje »obrajtele« le tako gospodinjno, ki je malokdaj, ali pa še bolje, če ni nikoli pogledala v kuhinjo, in so bile tam le služkinje oblastne gospodovinke. Toda v tistih časih so oile kuhinje velike in prostrorne in večkrat prav dobro založene s ščurki, čeprav se je po policah bleščala bakrena posoda, se svetlikali medeainasti kovniki in na steni tucat zajemalk in penovk, kakor sto solnc.

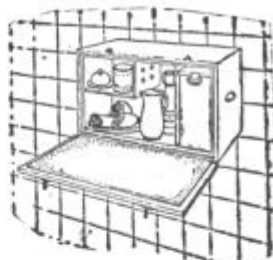
Viseča omara in miza

Dandanes je vse drugače. Mnogo je gospodinjstev brez služkinje. Člani družine se prav dobro počutijo, če je tudi za obed in večerjo v kuhinji miza pogrnjena, delo je pa s tem gospodinjni znatno olajšano. Moderna kuhinja bi sličila dandanes po svoji stvarnosti in snagi kemičnemu laboratoriju, če ne bi tudi današnja gospodinja s svojo vse olepšujočo roko tudi današnji kuhinja vtisnile pečata prijetne domačnosti. Če so izginili s kuhinjskih sten vezeni prtiči z več ali manj simboličnimi napisi, je vendar povsod nežna in skrbna ženska, vse urejajoča roka očita. Da je k današnji lepoti kuhinje mnogo pripomogla belo lakirana oprema, je gotovo. Poleg tega pa ne obešamo na kuhinjska okna na nit nanizanih jurčkov, vencev čebule in drugih sličnih kulinarčnih dobrot, ampak skrbimo za to, da je pred vsem okno naše kuhinje prosto in zastrto z presojnimi zastori, prav kakor soba. Tudi v kuhinjo bomo postavili na primeren prostor posodo s cveticami, da je vtis kuhinje in bivanje v nji prav prijetno.

Posoda in vsi v kuhinjo spadajoči predmeti so hranjeni po zastrtih policah in zaprtih omarah. Vsak predmet ima svoj določen prostor, kjer se hrani takoj, čim se ga odrabi in osnaži. Kuhinja ne izgleda po končanem kuhanju kakor bojno polje po

izgubljeni bitki, nego je že tedaj, ko se začne glavno pospravljanje, vsak predmet postavljen priročno v vrsto, da gre delo pomivanja hitro izpod rok.

Za hranjenje različnih živil imamo dandanes celo vrsto različnih steklenih, hermetično se zapirajočih posod, ki so varna

Viseča ledenica

pred vsakim mrčesom. Imajo pa še to prednost, da so prozorne in se vsebina vidi, zato ni treba napisov.

Neverjetno je skoraj, koliko imamo dandanes praktičnega kuhinjskega orodja in pribora, ki olajšuje kuhinjsko delo. Najrazličnejše kuhalnice, žvrklje, strgalca, noži, vilice in lopatice. Nože, ki ne počrnijo in ne rjavijo, če režemo z njimi limone, čebulo, paradižnike, sadje. Strgalca, na katerih lično izoblikujemo različno sočivje in zelenjavo za sirovo prehrano. Le potrudimo se v tozadevne trgovine in povprašajmo in čudili se bomo, koliko je med kuhinjskimi potrebščinami novih praktičnih predmetov poleg posode.

Za majhne kuhinje, katere dobimo v novih stanovanjskih hišah, je pač najnovejše viseča oprema. Stenske, viseče omare, sklopne, viseče mize in mala stenska ledenica, ki popolnoma zadošča za skromne potrebe meščanskega gospodinjstva. U—a.

RAZPRAVA O ZNAMKAH

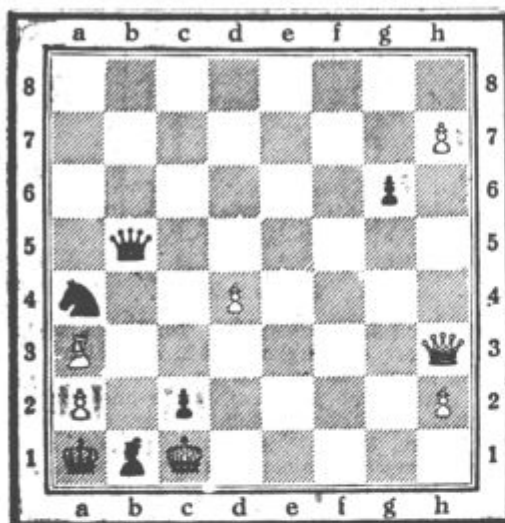
»Brazil Philatelico« je preračunal, da je od l. 1840 do julija 1932 izšlo na vsem svetu 61.056 znamk, ki se razdelijo takole: v Evropi 19.866; v Ameriki 16.239; v Afriki 12.852; v Oceaniji 3082. Pri tem se niso upoštevale razlike v nazobčanju, v otenkih, v filigranih ali vodenih znakih v papirju itd. Najobilnejšo zbirko imajo Nikaragua s 1333 vzorci. Kolumbija s 1062, Turčija s 1057. Najbornejše dežele v tem pogledu so Viktorijina zemlja, ki je izdala samo dve znamki, in Zemlja Edvarda VII., ki premore eno samo. (k)

PROBLEM 33

Karel Artur Kubbel

Beli na potezi dobi

Rešitev problema 32

1. Df5—e6 K: d3(a), Sf4 mat 1.... S: d3(b), 2. b2—b3 mat. 1.... T: d3 (c) 2. Dc6 mat ali S: e3 mat 1.... L: d4 (d) 2. Sd5—b6 mat 1.... f4—f3+(e) 2. Sd5—f4 mat 1.... L: h3 ali L: d5(f) 2. Se5 mat.

ZA MISLEČE GLAVE

27

Kako se je zgodila nesreča?

(PONATIS ZABRANJEN)

Ponoči so našli na cesti med dvema večjimi mesti popolnoma razbit avto. Zaletel se je bil v drevo ob levi strani ceste (gledano v smeri vožnje ponesrečenega voza). Hudo ranjenega vozača so spravili v bolnico, kjer se je šele čez delj časa zavedel.

Ponesrečenec je bil trgovec, ki je na dan nesreče tako garal, da se je zvečer ves zbit odpeljal. Poizvedovanja policije in zavarovalnice, ki jo je trgovec terjal za odškodnino, so pokazala, da se je pripetila nesreča zaradi tega, ker se je trgovcu bleščalo od žarometov tovornega avtomobila, ki je v daljavi vozil v nasprotni smeri. Izgubil je orientacijo, izogniti se je hotel tovornemu avtomobilu z desne na levo stran ceste, pa je preveč okrenil in se zaletel v drevo.

Policija in zavarovalnica pa trgovcu nista posebno verjeli, ker je sam trdil, da je bil na smrt utrujen. Sumili sta, da je bilo prav to krivo nesreče. Prišlo je do tožbe, z

zavarovalnico in trgovec je pravdo izgubil. Zakaj trgovčev zagovor ni bil verjeten?

28

Kaj je pogršil ilustrator?

(PONATIS ZABRANJEN)

Neki angleški risar je dobil od nekega londonskega založništva naročilo za tekstno sliko k neki novelici. Prikazati je bilo

treba prizor neke berlinske ulice, ko zločinec pozorno gleda za mimovozečim avtomobilom.

Umetnik je najprvo napravil samo skico, ki jo je pa založništvo zavrnilo, češ da je nepravilna. Zdaj je ilustrator tudi sam opazil napako in je prizor še enkrat narisal.

Kaj je moral izpremeniti?

Rešitev k št. 25

(Na poti v planine)

Orientirati se ni bilo prav nič težko. Kakor se vidi iz slike, je ležal steber s tablicami, ki so kazale posamezne smeri, še prav tako, kakor je bil padel, ker se je ena ročica zarila v zemljo. Boštjanovi tovariši so torej lahko zanesljivo dvignili kažipot v pravilni položaj in ker so poznali pot, po kateri so bili prišli, se jim zdaj ni bilo težko odločiti, v katero smer morajo kreniti.

Rešitev k števil. 26

(Ana ponočuje)

Gospodinja je padla v glavo srečna misel, da je poskusila naviti budilko. Takoj je opazila, da se je ura komaj za spoznanje iztekla, da je morala biti torej še pred kratkim navita. Bržkone je to opravila Ana šele zjutraj, ko se je vrnila s svojih skrivnostnih potov.